

М. В. Лазарович, Р. М. Матейко, Л. А. Родіонова

ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ

Навчально-методичний посібник

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський державний економічний університет
Кафедра українознавства**

М. В. Лазарович, Р. М. Матейко, Л. А. Родіонова

ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ

Навчально-методичний посібник

**Тернопіль
Економічна думка
2006**

ББК 65.03(4УКР)я73+65.03
Л22

Рецензенти:

В.І. Гринчуцький,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємств та корпорацій Тернопільського державного економічного університету

В.Ф. Чайковський,

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фундаментальних дисциплін Тернопільського комерційного інституту

Лазарович М. В., Матейко Р. М., Родіонова Л. А.

Л22 Економічна історія. Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 68 с.

Затверджено на засіданні кафедри українознавства ТДЕУ, протокол № 9 від 13 грудня 2005 р.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою факультету економіки та управління, протокол № 4 від 26 грудня 2005 р.

У посібнику вміщено загальну характеристику навчальної дисципліни «Економічна історія», її мету, завдання та програму, подано зміст і структуру залікового кредиту курсу. Наводяться також тематика семінарських і самостійних занять, індивідуальні науково-дослідні завдання, критерії оцінювання знань студентів, короткий словник історико-економічних термінів і одиниць міри, перелік типових запитань для підготовки до іспитів, список рекомендованої літератури.

ББК 65.03(4УКР)я73+65.03 Л22

© М.В. Лазарович, Р. М. Матейко,
Л. А. Родіонова. 2006.

Передмова

Економічна історія відіграє творчу роль у системі сучасних економічних знань. Англійський історик Арнольд Тойнбі, який вперше у 1881–1882 рр. прочитав лекційний курс з економічної історії в Оксфорді, писав, що ця наука здатна слугувати філософією економічного розвитку. Англійський економіст Джон Невіл Кейнс у книзі «Предмет і метод політичної економії» (1890 р.) зазначав, що історія економіки не тільки ілюструє, а й обґрунтовує економічну теорію.

Яке значення має економічна історія для студентів у процесі навчання та надалі у професійній діяльності? Вона вчить:

- розуміти парадигму економічного розвитку, сутність економічних процесів і причин успіху або неуспіху господарського розвитку країни, регіону, людства в конкретну історичну епоху;
- бачити і порівнювати соціально-економічні явища і процеси, розуміти їх відповідність історичним умовам та історичну минуцність, альтернативність економічного розвитку;
- практикувати порівняльний історико-економічний аналіз;
- стимулювати теоретичну думку та перевіряти її істинність, виступати ініціатором постановки актуальних галузево-регіональних проблем;
- раціоналізувати економічну політику;
- уникати повторень помилок в економічній політиці;
- адаптувати економічні знання до умов дійсності.

Історико-економічні знання входять до структури кожної економічної науки у формі її історії, яка дає інформацію про напрямки, темпи і проблеми її розвитку. Студент, кваліфікований спеціаліст повинен знати історико-економічний розвиток сфери і галузі своєї діяльності, вміти зіставляти його з еволюцією теоретичних знань. Це дасть можливість інтегрувати історико-економічні знання для поглибленого розуміння проблеми сфери діяльності, впровадження інноваційних заходів, раціоналізації практичної діяльності, отже, підвищити рівень особистої кваліфікації.

Економічна історія (історія господарства) – важлива гуманітарна дисципліна, складова частина вищої економічної освіти. Вона вивчає господарську діяльність людства в історичному розвитку, починаючи з первісного суспільства і до сучасності; основні явища і процеси матеріального виробництва; діяльність економічних організацій і установ; економічну політику провідних держав світу і України; досліджує загальні закономірності економічного життя, а також його особливості в окремих країнах.

Предмет і методи економічної історії

Навчальна дисципліна «Економічна історія» відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 0501 – «Економіка і підприємництво», затвердженої наказом № 330 від 06. 06. 2003 р. Міністерства освіти і науки України, визначена як нормативна дисципліна загально-економічного та природничо-наукового циклу. Для підготовки бакалавра напряму 0502 – «Менеджмент» економічна історія є обов'язковою за вибором навчального закладу.

Економічна історія – це фундаментальна економічна наука, предметом дослідження якої є економіка на мікро-, мезо-, макро- і глобальному рівнях у процесі історичного розвитку; конкретні форми становлення, розвитку і функціонування економічних систем у різні історичні епохи з урахуванням національних, природних, політичних та інших особливостей конкретних країн, груп, міжнародної економіки.

Економічна історія досліджує:

- розвиток економічних систем, їх підсистем та елементів на різних етапах еволюції суспільства на прикладі окремих країн, регіонів, світового господарства у поєднанні з соціально-політичними та духовними відносинами;
- історію сфер і галузей народного господарства, економічних процесів та економічних інститутів;
- економічну політику держави на різних етапах історичного розвитку, економічні причини та наслідки соціально-економічних реформ;
- історію економіки України у системі світового цивілізаційного процесу, особливості економічного співробітництва з зарубіжними країнами;
- особливості ринкових моделей господарювання та ринкової трансформації економіки зарубіжних країн, їх значення для України;
- історію світогосподарських зв'язків і міжнародних економічних відносин.

До структури методу (способу дослідження) економічної історії входять такі методи пізнання:

- *історичний (історико-генетичний)* – послідовний аналіз фактів і процесів еволюції об'єктів дослідження;
- *системно-структурний* – вивчення цілого та його частин як взаємопов'язаної системи;
- *історико-порівняльний* – порівняння об'єктів історико-економічного дослідження у часі та просторі;
- *історико-типологічний* – виявлення однотипних властивостей та ознак у різних явищах і подіях економічного життя;
- *порівняльно-статистичний* – отримання, обробка, відбір і аналіз історико-статистичної інформації;

- *монографічно-дедуктивний* – встановлення загальних закономірностей через вивчення окремих економічних структур;
  - *математичний* – складання системи числових характеристик досліджуваних об'єктів;
  - *соціологічних дослідів і соціальної психології*;
  - *спеціальні історичні методи дослідження: хронологічний, синхронний, дихронний (метод періодизації), історичне моделювання.*
- У системі сучасних економічних знань і практики економічна історія виконує теоретико-пізнавальну, практичну і виховну функції.

Мета і завдання курсу

Мета вивчення дисципліни:

➤ оволодіння студентами теоретичними знаннями з історії економіки на мікро-, мезо-, макро- і глобальному рівнях; формування системи знань з порівняльного історико-економічного аналізу моделей розвитку світового господарства;

➤ дослідження вітчизняного та зарубіжного господарського досвіду минулих поколінь у різних країнах та різні епохи. Предметом особливої уваги є вивчення процесу становлення, розвитку та функціонування ринкової економіки для розуміння сучасної практики соціально-економічної трансформації України, формування наукового підходу до вироблення української моделі переходу до ринкового господарства;

➤ забезпечення реалізації функцій економічної історії, формування стратегічного та оперативного фахового світогляду;

Завдання вивчення дисципліни:

➤ формування цілісного бачення історії економіки, знань щодо зміни форм господарського розвитку в історичній послідовності, напрямів цих змін, зв'язку сучасних господарських форм та їх історичних аналогів, економічної політики з господарським досвідом попередніх поколінь;

➤ опанування студентами навичками використання історико економічної інформації, методу історико-економічного аналізу процесів і явищ економічного життя суспільства в його історичному, альтернативному (багато варіантному) розвитку, дослідження довготривалих процесів розвитку, розкриття причинно-наслідкових зв'язків;

➤ поглиблення та обґрунтування знань з економічної теорії, перевірка істинності економічних теорій, використання синтезу історико-економічних і теоретичних знань;

➤ формування у студентів принципів економічного мислення, надання йому реалізму, історизму та масштабності; сприяння підвищенню соціальної активності студента – майбутнього спеціаліста народного господарства України;

➤ вдосконалення вмій студентів щодо методики усних виступів і повідомлень, дискусій, письмового викладу матеріалу, захисту реферативних і пошукових робіт.

Рівень сформованості вмій та знань студентів, які повинні знати:

➤ зміст робочої програми, предмет і періодизацію, понятійний апарат економічної історії, її місце в системі економічних наук;

➤ сутність, основні характеристики типів економічних систем в контексті цивілізаційного процесу та залежно від різних критеріїв класифікації;

- історичний розвиток типів і моделей економічних систем, їх структурних підсистем та елементів на різних економічних рівнях і на прикладі провідних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Японія) та України з урахуванням чинників політичної, соціальної та духовної сфер суспільного життя;
- історію сфер і галузей народного господарства, економічних інститутів та процесів;
- економічну політику провідних держав на різних етапах історичного розвитку, історичний досвід соціально-економічних реформ;
- історію міжнародної економіки як системи світового господарства та міжнародних економічних відносин;
- історію економіки України в контексті європейського та світового цивілізаційного процесу.

Вміти:

- систематизувати, узагальнити, критично осмислити та адекватно оцінити нагромаджений в історії зарубіжний та вітчизняний історико-економічний досвід;
- застосовувати здобуті знання для аналізу сучасної економіки, виявлення історичних коренів і причинно-наслідкового механізму сучасних економічно-соціальних проблем України та світового економічного розвитку;
- аналізувати економічний розвиток як результат взаємодії з політичними, соціальними та духовними чинниками;
- аналізувати в історико-економічному аспекті наукову літературу, статистичну інформацію;
- використовувати здобуті знання при вивченні інших економічних дисциплін, у практичній діяльності.

Програма дисципліни «Економічна історія»

Тема 1. Вступ

Предмет і завдання економічної історії. Економічна історія в системі наук. Характеристика джерел і літератури. Періодизація економічної історії. Критерії періодизації.

Частина I. Економічна історія провідних країн світу

Тема 2. Господарські форми економіки стародавнього світу

Основні етапи господарської еволюції первісного суспільства, їх характеристика. Проблеми взаємодії людини та природного середовища в стародавньому суспільстві. Неолітична революція – перехідний період від привласнювального господарства до відтворювального (виробничо-переробної економіки), до аграрної цивілізації. Суспільні поділи праці. Розвиток землеробства, тваринництва, зародження ремесла. Поява металевих знарядь. Громада – головна господарська форма первісної доби.

Типи стародавніх цивілізацій. Становлення і розвиток рабовласницької системи господарства (східне та античне рабство). Економіка країн Стародавнього Сходу. Розвиток античного господарства Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Галузева структура економіки, основні форми організації виробництва в сільському господарстві та ремісництві, економічні функції держави. Господарсько-технічні досягнення давньосхідних та античних держав.

Внутрішня та зовнішня торгівля. Генеза грошей, кредиту та податків. Криза класичного античного полісу та рабовласницької економіки, її причини. Зародження протофеодальних відносин. Система колонату.

Тема 3. Становлення та розвиток феодальної системи господарства (V–XV ст.)

Основні риси та періодизація феодального господарства в Західній Європі. Загальна характеристика основних періодів феодальної економіки. Основні господарські форми (феодальне та селянське господарство, ремісничий цех, торгова гільдія)

Генеза феодального господарства. Форми феодального землеволодіння (алод, бенефіцій, феоде). Шляхи формування феодальної земельної власності та феодально залежного селянства. Становлення середньовічного господарства в Королівстві франків. Імунітети та привілеї.

Розвиток аграрних відносин і сільського господарства в XI–XV ст. Форми феодальної ренти. Комутація ренти.

Феодальне місто, його виникнення та економічна роль. Комунальні революції. Галузева структура середньовічного ремесла, значення його цехової організації. Переростання ремесла у дрібнотоварне виробництво. Роль міста у становленні ринку. Внутрішня та зовнішня торгівля. Торгові гільдії. Леван-

тинська торгівля. Ганза. Фінанси, гроші, кредит.

Формування централізованих національних держав у Західній Європі. Особливості економічного розвитку Франції, Англії, Німеччини.

Тема 4. Мануфактурний період світової економіки (XVI–XVIII ст.)

Загальна характеристика перехідної економіки від простого до розвиненого товарного господарства. Передумови Великих географічних відкриттів. Наукові та технічні досягнення. «Жага золота» як наслідок економічного розвитку. Криза левантійської торгівлі. Найважливіші географічні відкриття кінця XV – початку XVI ст. Економічні наслідки Великих географічних відкриттів. Створення колоніальної системи. Становлення світового ринку, зміни в напрямках торгівельних зв'язків. «Революція цін», її причини та наслідки. Криза натуральної системи господарювання як початок становлення ринкового господарства.

Первісне нагромадження капіталу, його джерела, методи та результати.

Розклад феодалних відносин. Становлення ринкової економіки. Розвиток мануфактурного виробництва в Європі. Основні типи мануфактур. Формування ринкових відносин у сільському господарстві. Фінанси та грошовий обіг, кредит. Форми організації торгівлі. Політика меркантилізму та протекціонізму.

Особливості процесу первісного нагромадження капіталу в провідних країнах світу – Англії, Нідерландах, Франції, Німеччині, США. Буржуазні революції в Європі та США, їх економічні причини, програми та результати.

Тема 5. Епоха переходу до індустріального суспільства (кінець XVIII – середина XIX ст.)

Передумови промислової революції. Промисловий переворот в Англії, його джерела, напрямки та соціально-економічні результати. Особливості промислового перевороту у Франції, Німеччині, США. Роль промислового перевороту в розвитку продуктивних сил.

Особливості розвитку капіталізму в сільському господарстві (європейські країни, США). Формування національних моделей аграрного розвитку.

Формування міжнародної економіки як системи світового господарства та міжнародних економічних відносин. Міжнародний поділ праці.

Англія – світовий економічний лідер. Відставання у рівні економічного розвитку континентальної Європи. Економічний розвиток США.

Тема 6. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.

Друга науково-технічна революція. Прогрес світової науки, техніки та технології виробництва. Індустріалізація як економічний процес. Структурні зміни в економіці окремих країн та продуктивних сил світу. Концентрація промислового та банківського капіталу як передумова створення монополій.

Основні тенденції розвитку світової економіки. Завершення формування

світового господарства. Формування світового ринку. Вивіз капіталу. Колоніальна система та економічний поділ світу.

Економіка Англії на межі XIX–XX століть. Причини втрати нею світової економічної першості.

Франція на рубежі XIX–XX століть. Аграрні протиріччя, парцелярне господарство. Причини промислового відставання.

Об'єднання німецьких земель за ініціативою Пруссії. Причини швидкого економічного піднесення Німеччини, роль милітаризації.

Перетворення США у провідну індустриальну державу світу. Причини швидкого економічного піднесення.

Соціально-економічні передумови і наслідки революції Мейдзі в Японії. Економічні причини Першої світової війни.

Тема 7. Господарство провідних країн світу в міжвоєнний період

Економічні наслідки Першої світової війни для США, Англії, Франції, Німеччини. Економічна суть Версальсько-Вашингтонської системи.

Загальна характеристика основних етапів економічного розвитку провідних країн у 1920–1930-і рр. Плани Дауеса та Юнга, їх суть та мета.

Світова економічна криза 1929–1933 рр. та її особливості в США, Німеччині, Великій Британії, Франції. Варіантні шляхи виходу з неї. Початок державного регулювання економіки. «Новий курс» Ф.Рузвельта. Програма виходу з економічної кризи Дж. Мея у Великій Британії. Економічна політика уряду Народного фронту у Франції. Економічна політика фашистської Німеччини.

Становище провідних країн в світовому господарстві напередодні Другої світової війни. Економічні причини війни.

Тема 8. Господарство провідних країн світу після Другої світової війни

Економічні наслідки Другої світової війни для світової економіки. План Маршалла.

Розвиток індустриальної регульованої ринкової економіки. Завершення процесу індустриалізації. Науково-технічна революція як чинник економічного розвитку. Зрушення в галузевій структурі провідних країн ринкової економіки. Форми державного регулювання економіки. Транснаціональні корпорації. Утвердження моделей розвиненої ринкової економіки.

Розвиток світового господарства та міжнародних економічних відносин. Інтеграційні процеси в економіці. «Спільний ринок» як форма економічної інтеграції. Формування і розвиток трьох центрів світової ринкової економіки.

Економічні кризи 70–80-х рр. XX ст. Становлення економіки постіндустриальної цивілізації.

Основні тенденції розвитку економіки США. Причини зниження темпів зростання в 50–60-ті роки. Стан економіки країни в 1970-х рр. – на початку XXI ст. «Рейганоміка».

Економічні наслідки поразки Японії в Другій світовій війні. Реформи

1940-х – 1950-х рр. Джерела і зміст «японського економічного дива». Чинники економічного зростання Японії. Особливості японської моделі економічного розвитку.

Програма повоєнного відродження та розвитку економіки Л.Ерхарда в Німеччині. Становлення соціально-ринкового господарства. Фактори економічного піднесення ФРН у 1950-х – першій половині 1970-х рр. Економіка Німеччини в постіндустріальний період.

Особливості повоєнного розвитку економіки Франції. Економічний розвиток і особливості соціально-економічної політики. Місце Франції у світовому господарстві.

Основні тенденції розвитку англійської економіки. Посилення державного регулювання. Характер повоєнної націоналізації окремих галузей народного господарства, її мета. Крах колоніальної Британської імперії і його вплив на економіку Англії. Роль Великої Британії у світовому господарстві на сучасному етапі. «Тетчеризм».

Тема 9. Загальна характеристика економіки країн, що розвиваються

Розпад колоніальної системи і виникнення нових незалежних держав. Альтернативи їх соціально-економічного розвитку. Основні форми неоколоніальної залежності. «Нові індустріальні країни» та причини їх швидкого економічного зростання. Роль транснаціонального капіталу.

Соціально-економічні проблеми країн, що розвиваються на сучасному етапі: подолання відсталості, зростаючий зовнішній борг, залежність у сфері НТП, голод, хвороби, екологічні негаразди.

Частина 2. Економічна історія України

Тема 10. Господарство українських земель в період від найдавніших часів до V ст н. е.

Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура. Господарство скіфів і сарматів. Економічний лад грецьких і римських колоній у Північному Причорномор'ї.

Тема 11. Розвиток феодальної системи господарства на українських землях (VI–XV ст.)

Періодизація та типологізація феодальної економіки на українських землях.

Становлення феодальної економіки. Економічний розвиток східнослов'янських племен. Економічні фактори утворення державності на українських землях. Господарський розвиток Київської Русі. Процес феодалізації селян і земельні відносини. Данницькі відносини. Категорії залежного населення: смерди, рядовичі, закупи, холопи. Форми та характер землеволодіння. Міста та ремесло. Внутрішня торгівля. Зовнішньо-економічні зв'язки. Головні торговельні шляхи. Грошовий обіг. Лихварство.

Економіка українських земель періоду розвинутого феодалізму. Економічні причини феодальної роздробленості Київської Русі. Господарство періоду феодальної роздробленості. Економічний розвиток Галицько-Волинської держави.

Загарбання українських земель іноземними державами. Господарський розвиток українських земель у складі Великого князівства Литовського та королівства Польського. Зростання феодального землеволодіння. Вотчини та «держави». Громади і дворища. Початок формування фільваркової системи організації сільського господарства. Розвиток міст, ремесла та промислів. Цехова система організації ремесла. Розвиток внутрішніх економічних зв'язків і зовнішньої торгівлі.

Тема 12. Господарство українських земель в умовах панування феодальної системи (XVI–XVIII ст.)

Значення політичного чинника для розвитку господарства українських земель. Регіонально-територіальний характер економіки України.

Загальна характеристика періоду панування та кризи феодально-кріпосницького господарства. Особливості первісного нагромадження капіталу в Україні. Розвиток аграрної економіки. Фільварково-панщинна система організації сільського господарства. Юридичне оформлення кріпосного права. Підвищення рівня агрокультури. Розвиток міст та міського самоврядування. Розвиток мануфактурної промисловості. Формування українського національного ринку. Фінансово-грошові системи на території України.

Господарство українських земель у XVI – першій половині XVII ст. «Устава на волюки». Литовські статuti. Утвердження феодально-кріпосницьких відносин у Речі Посполитій Польській (1569–1648 рр.).

Створення Української козацької держави. Економічна політика Б.Хмельницького. Еволюція форм землеволодіння.

Економічний стан Лівобережної України в часи Гетьманщини. Економічна політика Петра I та її вплив на економіку України. Остаточне закріпачення селян у Лівобережній Україні у другій половині XVIII ст. Зміна правового статусу козацтва. Посилення зв'язків поміщицького господарства з ринком. Зростання експлуатації селян і розповсюдження панщини. Поглиблення майнового і соціального розшарування селян та козаків. Об'єднання фінансової системи Лівобережної України з фінансовою системою Росії. Економічний розвиток Запорізької Січі. Посилення позицій козацько-старшинської верхівки. Колонізація Запоріжжя та Причорноморських степів у Російській імперії.

Соціально-економічне становище Правобережної України. Економічний занепад українського Закарпаття. Економіка Галичини під владою Австрії. Реформи Йосипа II. Економічний стан Буковини.

Тема 13. Криза феодально-кріпосницької системи та розвиток капіталістичних відносин у XIX ст.

Загальна характеристика кризи феодально-кріпосницької системи господарства в першій половині XIX ст.

Аграрна реформа 1848 р. у Західній Україні: економічні передумови, суть, результати. Сільське господарство й аграрні відносини на західноукраїнських землях (1848–1900 рр.). Основні положення селянської реформи 1861 р. в Російській імперії та особливості її реалізації у Східній Україні. Сільське господарство й аграрні відносини в пореформений період.

Промисловість Східної та Західної України. Традиційні та нові галузі промисловості. Особливості промислового перевороту в Східній Україні. Нові промислові центри та райони. Іноземний капітал у промисловості й на транспорті. Залізничне будівництво.

Фінанси і кредит. Грошова реформа царського уряду 1839–1843 рр. Банківсько-кредитна система.

Тема 14. Господарство України наприкінці XIX – на початку XX ст.

Сільське господарство й аграрні відносини. Зростання суперечностей в аграрному секторі України на рубежі двох століть. Столипінська аграрна реформа та її здійснення в Україні. Аграрне перенаселення та шляхи його подолання в Східній та Західній Україні. Зростання еміграційних процесів..

Розвиток промисловості в умовах індустріалізації. Концентрація промисловості та зростання монополістичних об'єднань. Особливості промислового розвитку в Західній Україні. Іноземний капітал.

Кооперативний рух, його значення для господарства України.

Фінанси і кредит. Грошова реформа царського уряду 1895–1897 рр. Банківсько-кредитна система.

Тема 15. Господарство України у міжвоєнний період

Вплив Першої світової війни на економіку українських земель. Економічні програми національних урядів України (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР).

Періодизація розвитку радянської соціалістичної економіки. Становлення радянської системи господарювання (1917–1921 рр.). Політика «воєнного комунізму» та специфіка її здійснення в Україні (1919–1921 рр.). Нова економічна політика і відбудова народного господарства України в 20-х роках. Згорання НЕПу.

Індустріалізація народного господарства (1928–1937 рр.). Формування сталінської командно-адміністративної системи управління економікою. Директивний характер народногосподарського планування. Промисловий розвиток України. Суцільна колективізація та її вплив на стан сільського господарства. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні та його наслідки. Підсумки економічного розвитку України в 1917–1937 рр. Побудова індустріально-аграрної командно-адміністративної системи (КАС).

Розвиток господарства західноукраїнських земель. Економічна політика

Польщі, Румунії та Чехословаччини. Негативний вплив світової економічної кризи 1929–1933 рр. на економіку Західної України. Кооперативний рух.

Тема 16. Економіка України в роки Другої світової війни та повоєнної відбудови (1939–1950 рр.)

Економіка України на першому етапі Другої світової війни. Зміцнення військово-промислового потенціалу. Поглиблення галузевої спеціалізації. Соціально-економічні наслідки приєднання західноукраїнських земель до УРСР.

Початок радянсько-німецької війни. Перебудова народного господарства України на військовий лад. Посилення централізації управління економікою. Евакуація. Окупаційна політика фашистського режиму. Економічна експлуатація українських земель.

Втрати господарства і населення України в роки Другої світової війни. Відбудова народного господарства. Голод 1946–1947 рр. Грошова реформа 1947 р. Соціалістична індустріалізація на західноукраїнських землях.

Тема 17. Господарський розвиток України в 1950–1980-і роки

Україна в умовах кризи радянської тоталітарної системи і спроб її модернізації. Реформаторська діяльність М.Хрущова. Раднаргоспи. Освоєння цілинних земель. Структурні зрушення в народному господарстві. Загострення соціально-економічної обстановки у першій половині 60-х років. Господарська реформа 1965 р.

Диспропорційний розвиток радянської економіки, її затратний характер. Зміст і причини застійних явищ в соціально-економічному розвитку в 1970-х – першій половині 1980-х рр.

Спроби реформування господарської системи в другій половині 1980-х років та їх невдача.

Тема 18. Економіка незалежної України

Стратегія, концепції та етапи ринкової трансформації національної економіки. Роль держави у становленні ринкових відносин. Спроби створення системи законодавчого регулювання економічної діяльності. Стан української економіки. Прорахунки й труднощі у виробленні та здійсненні незалежної економічної політики.

Трансформація відносин власності. Структурна та інвестиційна політика. Розвиток промислового комплексу. Аграрна реформа. Розвиток агропромислового комплексу. Формування національної бюджетно-податкової, валютно-грошової та банківсько-кредитної системи. Грошова реформа 1996 р. Внутрішня та зовнішня торгівля.

Роль і місце господарства України в світовому економічному розвитку. Співпраця України з міжнародними економічними організаціями.

Опис дисципліни «Економічна історія»

Економічна історія вивчається студентами всіх економічних факультетів денної та заочної форм навчання. Організація навчального процесу відбувається на основі кредитно-модульної системи (КМСОНП) і Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS). Один кредит ECTS відповідає обсягові навчального матеріалу, який може бути засвоєний студентом протягом 36 год. навчального часу (сума годин аудиторної та самостійної роботи студента).

Навчальний процес здійснюється у таких формах: навчальні заняття, самостійна робота, контрольні заходи. Основними видами навчальних занять є лекція, практичне, семінарське, індивідуальне заняття, консультація.

Для студентів денної форми навчання з напрямку «Економіка і підприємництво» спеціальностей «Фінанси», «Облік і аудит», «Банківська справа», «Економіка підприємства», «Управління трудовими ресурсами», «Маркетинг» даний курс становить 3 кредити або 108 год. Він охоплює лекційні (24 год.), практичні та семінарські заняття (24 год.), індивідуальну (5 год.) і самостійну (55 год.) роботу студента. Для студентів спеціальності «Міжнародна економіка», «Економічна кібернетика» навчальний курс охоплює 2,5 кредити або 90 год., з них лекції – 24 год., практичні та семінарські заняття – 24 год., індивідуальна робота – 4 год. і самостійна робота – 38 год.

Для студентів денної форми навчання з напрямку «Менеджмент» спеціальностей «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Менеджмент організацій» даний курс становить 1,5 кредити або 54 год. Для студентів спеціальності «Менеджмент державного управління» – 2 кредити або 78 год., у т. ч. 12 год. лекцій, 12 год. практичних (семінарських) занять, 2 год. індивідуальної роботи та 28/46 год. самостійної роботи.

Для студентів заочної форми навчання курс охоплює 8 год. навчальних занять і самостійну роботу.

Вид підсумкового контролю – письмовий екзамен.

Навчальна дисципліна «Економічна історія» складається з одного залікового кредиту, який поділяється на модулі (частина програми навчальної дисципліни, поєднана із формами навчального процесу):

модуль 1 – змістовий модуль «Економічна історія провідних країн світу»; та змістовий модуль «Економічна історія України»;

- модуль 2 – поточне опитування;
- модуль 3 – індивідуальна науково-дослідна робота;
- модуль 4 – екзамен.

Зміст і структура залікового кредиту навчальної дисципліни «Економічна історія»

Денна форма навчання,
напрямок підготовки бакалавра «Економіка і підприємництво».

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практич-ні заняття	Індивідуальна робота (заняття)	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Економічна історія провідних країн світу				
Тема 1. Вступ	1	–	–	2/1
Тема 2. Господарські форми економіки стародавнього світу	1	2	–	2
Тема 3. Становлення і розвиток феодальної системи господарства	2	2	–	2
Тема 4. Мануфактурний період світової економіки (XVI–XVIII ст.)	2	2	–	2
Тема 5. Епоха переходу до індустріального суспільства (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	2	2	–	3/2
Тема 6. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.	2	2	–	2
Тема 7. Господарство провідних країн світу в міжвоєнний період	2	2	–	3/2
Тема 8. Господарство провідних країн світу після Другої світової війни	2	2	2/1	6/4
Тема 9. Загальна характеристика економіки країн, що розвиваються	–	–	1	3/2
Змістовий модуль 2. Економічна історія України				
Тема 10. Господарство українських земель у період від найдавніших часів до V ст.	–	–	–	1
Тема 11. Розвиток феодальної системи господарства в українських землях (VI–XV ст.)	1	1	–	3/2
Тема 12. Господарство українських земель в умовах панування феодальної системи (XVI–XVIII ст.)	1	1	–	4/2
Тема 13. Криза феодально-кріпосницької системи та розвиток капіталізму в XIX ст.	1	1	–	3/2
Тема 14. Господарство України наприкінці XIX – на початку XX ст.	1	1	–	3/2
Тема 15. Господарство України в міжвоєнний період	2	2	–	4/2
Тема 16. Економіка України в роки Другої світової війни та повоєнної відбудови (1939–1945 рр.)	–	–	–	4/2
Тема 17. Господарський розвиток України в 50–80-і рр. XX ст.	2	2	–	3/2
Тема 18. Економіка незалежної України	2	2	2	5/4
Загалом – 108 / 90 год.	24	24	5/4	55/38

Тематика семінарських / практичних занять

Тема 2. Господарські форми економіки стародавнього світу

1. Основні етапи господарської еволюції первісного суспільства. Неолітична революція.
2. Господарство країн Стародавнього Сходу.
3. Економіка Стародавньої Греції.
4. Господарство Стародавнього Риму. Зародження протофеодальних відносин.

Основні поняття і терміни:

➤ громада (обицина)	➤ неолітична революція	➤ громада землеробська
➤ родова	➤ натуральне господарство	➤ рабовласницьке господарство
➤ азійський спосіб виробництва	➤ рабство патріархальне	➤ автаркія
➤ антична форма власності на землю	➤ домен	➤ аграрні відносини
➤ рента землеробська	➤ пекулій	➤ вілла
➤ промисловість домашня	➤ прекарій	➤ сальтус
➤ криза рабовласницької економіки	➤ патронат	➤ латифундія
	➤ ремесло	➤ колон
	➤ фіаси	➤ колонатна система
		➤ оренда емфітевзивна

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Яке значення господарської діяльності людей первісного суспільства в економічній історії людства? Пояснити, чому неолітична революція була перехідним періодом від варварства до аграрної цивілізації.
2. Визначити характерні ознаки рабовласницької економічної системи. Простежити еволюцію рабовласницького господарства, проаналізувати спільні та відмінні ознаки азійської та античної економіки. Зробити висновок щодо значення рабства на різних етапах розвитку рабовласницької економіки.
3. Охарактеризувати еволюцію колонатної системи у Стародавньому Римі.
4. Чому в історико-економічній літературі період III–V ст. н. е. визначено як криза рабовласницької економічної системи? Розкрийте зміст протофеодальних економічних відносин.

Практичне завдання*: Скласти аналітично-порівняльну таблицю економічного розвитку країн Стародавнього Сходу, античних Греції та Риму за такими критеріями: розвиток продуктивних сил, сфер господарства; еволюція форм власності; основні організаційно-господарські форми; економічна політика держави.

---

* Виконуються на практичних заняттях.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
5. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
6. Тимошина Т. Экономическая история зарубежных стран: Учебное пособие – М., 2001.
7. Ткаченко А. Экономическая история Западной Европы и Америки: Учеб. пособие. – Запорожье, 1998.

Тема 3. Становлення та розвиток феодальної системи господарства (V–XV ст.)

1. Форми феодального землеволодіння. Розвиток аграрних відносин і сільського господарства в XI–XV ст.
2. Середньовічне місто, його економічна роль.
3. Цехова організація середньовічного ремесла.
4. Внутрішня та зовнішня торгівля. Купецькі гільдії. Гроші. Кредит.

Основні поняття і терміни:

➤ феодальне господарство	➤ громада-марка	➤ алод
➤ сеньйоріальні права	➤ бенефіцій	➤ фео́д
➤ феодальна залежність селянина	➤ фолькленд	➤ бокленд
➤ імунітет	➤ сеньйоріально-васальні відносини	➤ феодальна власність на землю
➤ вілан	➤ комендація	➤ аль'єнди
➤ майорат	➤ прекарні відносини	➤ рента феодальна
➤ ренти комутація	➤ копільдер	➤ феодальний маєток
➤ фригільдер	➤ цензива	➤ сервітути
➤ ценз	➤ гільдія купецька	➤ баналітет
➤ ремісничий цех	➤ кредит	➤ Левантинська торгівля
	➤ Ганза	

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. З'ясувати суть аграрно-ремісничого способу феодального виробництва.
2. Визначити закономірності та моделі генези феодальної економіки провідних країн Західної Європи.
3. Простежити зміни форм землеволодіння та соціально-економічного становища селянства за умов феодального господарства.
4. Яке історичне значення західноєвропейських міст у розвитку економіки Середньовіччя? Проаналізувати функції ремісничих цехів, економічну раціональність і негативні риси цехового ремесла.

5. Чому соціально-економічний лад Середньовіччя називають корпоративним?

6. Чи правильне таке твердження: «У XIV–XV ст. у Західній Європі сформувалося як уклад просте товарне виробництво, зароджувалися розвинене товарне виробництво і ринкові відносини»?

7. Проаналізувати і дати порівняльну характеристику господарства Франції, Англії, Німеччини в XI–XV ст.

Практичне завдання: Описати модель організації та управління феодального маєтку, господарства середньовічного міста (цехового устрою ремесла, торгових гільдій) в умовах зрілої феодальної економіки.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчук В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
5. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
6. Тимошина Т. М. Экономическая история зарубежных стран: Учебное пособие – М., 2001.
7. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.

Тема 4. Мануфактурний період світової економіки (XVI–XVIII ст.)

1. Економічний розвиток Нідерландів. Втрата економічного лідерства XVIII ст.

2. Англія – країна класичної ринкової економіки, лідер світового розвитку XVIII ст.

3. Особливості генези ринкової економіки у Франції. Загострення кризи феодально-абсолютистського ладу.

4. Розвиток економіки Німеччини, причини повільного становлення ринкових відносин.

5. Економіка північно-американських колоній Великобританії. Причини та основні економічні результати Війни за незалежність 1775–1783 рр.

Основні поняття і терміни:

➤ науково-технічний прогрес	➤ Великі географічні відкриття	➤ первісне нагромадження капіталу
➤ революція цін	➤ Йоген	➤ ферма
➤ мануфактура	➤ цензитарій	➤ «обгороджування»

➤ меркантилізм

➤ протекціонізм

➤ кріпосне право

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Чому Нідерланди вважаються взірцевою країною становлення ринкової економіки в XVII ст.? Які причини втрати ними економічного лідерства у XVIII ст.?

2. Пояснити, чому Англію називають країною класичного первісного нагромадження капіталу. Визначити чинники, що зумовили її перетворення на лідера світового економічного розвитку.

3. Які найважливіші ознаки кризи феодальної та становлення ринкової економіки у Франції та Німеччині?

4. Визначити причини та економічні результати війни північно-американських колоній Великобританії за незалежність 1775–1783 рр.

5. Яке значення буржуазних революцій для становлення ринкової економіки? Порівняйте причини та наслідки Нідерландської та Англійської буржуазних революцій?

Практичне завдання: На основі порівняльного аналізу економічного розвитку країн Європи і США визначити: основні прояви процесу становлення ринкового підприємництва в усіх сферах економіки (промисловості, сільському господарстві та сфері обігу); рівень мануфактуризації промисловості; основні типи розвитку сільського господарства; особливості процесу первісного нагромадження капіталу в різних країнах, основні моделі генези ринкової економіки у країнах Європи і Америки.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчущкий В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г. Поляка, А. Марковой. – М., 2000.
5. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
6. Ткаченко А. Экономическая история Западной Европы и Америки: Учеб. пособие. – Запорожье, 1998.
7. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XVI–XVIII ст. – К., 1995.

Тема 5. Епоха переходу до індустріального суспільства (кінець XVIII – середина XIX ст.)

1. Промисловий переворот у Великій Британії. Визначальні риси промислового перевороту у Франції, Німеччині, США.
2. Особливості розвитку капіталізму в сільському господарстві провідних європейських країн та США.
3. Формування світової ринкової економіки.

Основні поняття і терміни:

➤ промисловий переворот	➤ аграрна реформа	➤ індустріальна економіка
➤ міжнародна економіка	➤ гомстед-акт	➤ міжнародні економічні зв'язки
➤ економічний лібералізм	➤ світове господарство	➤ технічний прогрес
	➤ промисловість фабрична	➤ фритредерство
	➤ «фабрика світу»	

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Проаналізувати основні моделі підприємницької аграрної економіки промислово розвинених країн світу.
2. Дати оцінку рівня розвитку національних фінансово-кредитних систем у промислово розвинених країнах.
3. Визначити рівень економічного розвитку Великобританії, Франції, Німеччини та США на завершальному етапі економіки вільної конкуренції.

Практичне завдання: Скласти аналітичну таблицю «Порівняльний аналіз процесу промислового перевороту у Великій Британії, Франції, Німеччині та США» за планом: хронологічні межі промислового перевороту, передумови, етапи і хід, соціально-економічні підсумки та особливості.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчущкий В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г. Поляка, А. Марковой. – М., 2000.
5. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
6. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
7. Тимошина Т. Экономическая история зарубежных стран: Учебное пособие – М., 2001.

Тема 6. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.

1. Економіка Великої Британії. Причини втрати світової економічної першості.
2. Промислове відставання Франції: причини та наслідки.
3. Фактори економічного піднесення Німеччини.
4. Перетворення США у провідну індустріальну країну світу.
5. Становлення ринкової економіки Японії. Революція Мейдзі.

Основні поняття і терміни:

➤ індустріалізація	➤ національна економіка	➤ науково-технічна революція
➤ структурні зміни в економіці	➤ диверсифікація	➤ монополія
➤ міграційні процеси	➤ грюндерство	➤ «епоха Мейдзі»
➤ фінансовий капіталізм	➤ індустріально-аграрна економіка	➤ система золотого стандарту

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Визначити передумови, зміст і результати процесу індустріалізації на початок XX ст.
2. Розкрити основні тенденції економічного розвитку промислово розвинених країн світу в умовах індустріалізації.
3. Довести, що на зламі XIX-XX ст. завершилося формування міжнародної економіки.

Практичне завдання: Скласти аналітичну таблицю «Аналіз економічного лідерства провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.» за такою схемою: макроекономічна динаміка; особливості процесу акціонування, формування монополій та фінансового капіталу; структурні зрушення в економіці та сферах господарства; позиції у світовому господарстві; чинники, що сприяли або гальмували економічне зростання.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Б.Поляка, А.Н.Марковой. – М., 2000.
5. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.
6. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.

7. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.
8. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.

Тема 7. Господарство провідних країн світу в міжвоєнний період

1. Економічні наслідки Першої світової війни. Економічна сутність Версальсько-Вашингтонської системи. Плани Дауеса і Юнга.
2. Причини та наслідки світової економічної кризи 1929–1933 рр. Варіантні шляхи виходу з неї.
3. Господарство Великої Британії, Франції, Німеччини, США, Японії у другій половині 1930-х рр. Економічні причини Другої світової війни.

Основні поняття і терміни:

➤ Версальсько-Вашингтонська система	➤ реформа	➤ модель державного регулювання
➤ етатизм	➤ економічний диктизм	➤ економічна криза
➤ «стерлінговий блок»	➤ милітаризація економіки	➤ «кейнсіанство»
➤ «просперіті»		➤ «стерлінговий блок»

Завдання для самостійної роботи та обговорення

1. Охарактеризувати основні етапи розвитку економіки провідних країн світу.
2. Простежити процес еволюції масштабів і форм державного регулювання економіки на конкретних історико-економічних прикладах.

Практичне завдання: Порівняти «Новий курс» Ф.Рузвельта, програму виходу з економічної кризи Дж. Мея у Великій Британії, економічну політику уряду Народного фронту у Франції, економічну політику нацистської Німеччини, як варіанти виходу з економічної кризи 1929–1933 рр. Визначити національні особливості економічної політики провідних країн світу.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
5. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
6. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
7. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.

8. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.

Тема 8. Господарство провідних країн світу після Другої світової війни

1. Економіка США, основні тенденції її розвитку. Рейганоміка, її результати.
2. Розвиток економіки Німеччини. Становлення соціально-ринкового господарства.
3. Фактори економічного зростання Японії. Особливості її економічної моделі.
4. Економіка Великої Британії, її основні тенденції. «Тетчеризм».
5. Особливості економічного розвитку Франції.

Основні поняття і терміни:

➤ економічно розвинені країни	➤ інтеграція економічна	➤ постіндустріальна економічна система
➤ економічна політика	➤ транснаціональні корпорації	➤ план Маршалла
➤ ленд-ліз		➤ «економічне диво»

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Як вплинула Друга світова війна на розвиток провідних країн світу?
2. Які факти свідчили про завершення процесу індустріалізації в економічно розвинених країнах світу? Визначити рівень їх індустріального розвитку.
3. Які ознаки економіки постіндустріального суспільства? Охарактеризувати тенденції економічного розвитку в умовах становлення постіндустріальної економіки. Проаналізувати сучасний етап економічного реформування провідних країн світу.
4. Простежити еволюцію та перспективи західноєвропейської інтеграції. Назвати основні регіональні та міжнародні економічні організації.

Практичне завдання: Використовуючи статистичні дані, порівняти основні тенденції економічного розвитку провідних країн світу за умов індустріальної та постіндустріальної економіки за такою схемою: динаміка і темпи економічного розвитку; структурні зміни у національних економіках, розвиток сфер і галузей господарства; роль державного сектора та державного регулювання, напрями економічних реформ; позиції у світовому господарстві.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.

4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
5. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
6. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.
7. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.

Тема 11. Розвиток феодальної системи господарства на українських землях (VI ст. – XV ст.)

1. Становлення феодальної економіки. Розвиток господарства східнослов'янських племен.
2. Господарство Київської Русі.
3. Економічний розвиток періоду феодальної роздробленості. Господарство Галицько-Волинської держави.
4. Господарський розвиток українських земель у складі Великого князівства Литовського та королівства Польського.

Основні поняття і терміни:

➤ рядович	➤ вотчина	➤ смерд
➤ фльварок	➤ закуп	➤ холоп
➤ організація сільського господарства на німецькому праві	➤ ланова реформа	➤ данина
	➤ панщина	➤ промисли
	➤ локація	➤ закріпачення

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Порівняти процес феодалізації аграрних відносин і формування залежного населення Київської держави та країн Західної Європи.
2. З'ясувати роль ремесла і торгівлі в господарстві Київської держави порівняно з країнами Західної Європи.
3. Простежити процес утвердження феодальної економіки на українських землях у XII–XV ст.
4. Які основні характеристики феодальної вотчини та фільварку? Пояснити відмінність організації сільського господарства на основі руського та німецького права.

Практичне завдання: Проаналізувати організацію сільськогосподарського виробництва, ремісничої промисловості і торгівлі на українських землях в умовах феодальної економіки. Зробити її порівняльний аналіз із господарством країн Західної Європи (країна за вибором студента).

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Економічна історія України / За ред. Б. Лановика. – К., 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
5. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. – К., 1988.
6. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. – К., 1984.
7. Михайлина П. Міста України в період феодалізму. – Чернівці, 1971.
8. Сас П. Феодальні міста України в кінці XV – 60-х роках XVI в. – К., 1989.
9. Сидоренко О. Українські землі у міжнародній торгівлі IX–XVI ст. – К., 1992.

Тема 12. Господарство українських земель в умовах панування феодальної системи (XVI ст. – перша половина XIX ст.)

1. Господарський розвиток українських земель у XVI – першій половині XVII ст.
2. Економічна політика гетьмана Б.Хмельницького.
3. Господарство Слобожанщини і Лівобережної України періоду Гетьманщини.
4. Соціально-економічне становище Запорізької Січі, Правобережної і Західної України наприкінці XVII – останній третині XVIII ст.
5. Економічний розвиток українських земель наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. в Російській та Австрійській імперіях.

Основні поняття і терміни:

➤ кріпосне право	➤ волочна реформа	➤ доміна
➤ Литовські статuti	➤ рангове землеволодіння	➤ економія
➤ домініальні землі	➤ рустикальні землі	➤ національний ринок
➤ зимівник	➤ ярмарки	➤ чумацтво

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Які особливості розвитку мануфактурного виробництва в Україні?
2. Визначити чинники, які сприяли та гальмували процес становлення українського національного ринку.
3. Проаналізувати особливості економічної системи Запорізької Січі.
4. Охарактеризувати економічну політику Польської та Російської держав щодо українських земель, її вплив на розвиток господарства.

Практичне завдання: Проаналізувати на основі конкретної історико-економічної інформації джерела та особливості первісного нагромадження капіталу в Україні. Зробити порівняльний аналіз із країнами Західної Європи (країна за вибором студента).

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Економічна історія України / За ред. Б. Лановика. – К., 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
5. Бойко І. Селянство України в другій половині XVI – першій половині XVIII ст. – К., 1990.
6. Гуржій І. Розклад феодально-кріпосницької системи у сільському господарстві України першої половини XIX ст. – К., 1954.
7. Задорожний В. Товарне виробництво і торгівля на західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). – Львів, 1989.
8. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. – К., 1988.
9. Михайлина П. Міста України в період феодалізму. – Чернівці, 1971.
10. Степанков В. Аграрна політика Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.) // Феодалізм на Україні. – К., 1990.

Теми 13–14. Господарство України в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.

1. Промисловий переворот в Україні.
2. Аграрні реформи 1848 і 1861 рр. на українських землях: передумови, зміст і результати.
3. Розвиток промисловості в умовах індустріалізації.
4. Сільське господарство й аграрні відносини наприкінці XIX – на початку XX ст. Столипінська аграрна реформа, її здійснення в Східній Україні.

Основні поняття і терміни:

➤ промисловий переворот	➤ переселенська політика	➤ феодально-кріпосницька система господарства
➤ індустріалізація	➤ машинобудівні заводи	➤ іноземний капітал
➤ вільнонаймані робітники	➤ аграрна реформа	➤ монополізація
➤ важка промисловість	➤ відробітки	➤ еміграція
➤ колонізаторська політика		

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Охарактеризувати передумови, хід і результати промислового перевороту та індустріального розвитку Східної України. Як вчені оцінюють рівень промислового розвитку Західної України?

2. Які положення аграрних реформ 1848 р. і 1861 р. забезпечували розвиток ринкових відносин у сільському господарстві, а які гальмували? Пояснити необхідність, напрями і результати Столипінської аграрної реформи.

Практичне завдання: Дати порівняльний аналіз промислового перевороту, індустріального розвитку, моделі формування підприємницького сільсько-

го господарства в Україні та одній із західноєвропейських країн за вибором студента.

Порівняти розвиток господарства українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій другої половини XIX – початку XX ст.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Економічна історія України / За ред. Б. Лановика. – К., 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
5. Белоусов Р. Две крестьянские реформы. 1861 и 1907 гг. // Экономист. – 1992. – № 12. – С. 73–81.
6. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.
7. Гуржий І. Україна в системі всеросійського ринку (60–90-і роки XIX ст.). – К., 1965.
8. Дерев'янкін Т. Промисловий переворот на Україні. – К., 1975.
9. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. – К., 1988.
10. Родіонова Л. Українське товариство «Сільський господар». 1899–1944. Історія. Досвід. – Тернопіль, 2000.

Тема 15, 17 Господарство України в міжвоєнний період. Господарський розвиток України в 50–80-і рр. XX ст.

1. Нова економічна політика і відбудова народного господарства України в 1920-ті рр.
2. Формування командно-адміністративної системи управління народним господарством.
3. Соціалістична індустріалізація та її результати. Вплив суцільної колективізації на стан сільського господарства.
4. Стан економіки України в 1950-х – першій половині 1980-х рр. Спроби економічних реформ

Основні поняття і терміни:

➤ націоналізація	➤ конфіскація	➤ політика «воєнного комунізму»
➤ продрозверстка	➤ продподаток	➤ нова економічна політика
➤ соціалістична індустріалізація	➤ колективізація	ка
➤ диспропорційний економічний розвиток	➤ колгосп	➤ командно-адміністративна система
➤ головні	➤ планування директивне	тема
	➤ народногосподарський комплекс	
	➤ промислова політика	➤ голодомор

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Які процеси характеризують перехідний період від ринкової до соціалістичної економіки?
2. Проаналізувати причини впровадження, заходи і результати нової економічної політики у промисловості, сільському господарстві та сфері обігу.
3. З'ясувати ознаки командно-адміністративної системи управління народним господарством.
4. Простежити процес формування індустріально-аграрної економіки в Україні.
5. Які явища характеризують розвиток соціалістичної економіки?
6. Проаналізувати макроекономічні показники розвитку економіки України в 1950–1980-х рр. Пояснити причини та сутність уповільнення і диспропорційного характеру господарства України.

Практичне завдання: Дати порівняльний аналіз економічних реформ 1950-х – 1970-х рр.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Економічна історія України / За ред. Б. Лановика. – К., 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
5. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А. Н.Марковой. – М., 1995.
6. Історія народного господарства Української РСР: Т. 2.– К., 1984.
7. Історія народного господарства Української РСР: Т.3, кн. 2. – К., 1987.
8. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.

Тема 18. Економіка незалежної України

1. Економічна криза першої половини 1990-х років: причини і наслідки.
2. Спроби реформування господарства України в другій половині 1990-х років. Становлення національної фінансово-грошової системи.
3. Економічна політика українських урядів на початку 2000-х років. «Реформи заради добробуту».
4. Роль і місце України в світовому економічному розвитку.

Основні поняття і терміни:

➤ <i>перехідна економіка від соціалістичної до ринкової</i>	➤ <i>трансформаційні процеси</i>	➤ <i>роздержавлення економіки</i>
	➤ <i>приватизація</i>	➤ <i>монетаризм</i>

- лібералізація економіки   ➤ інфляція   ➤ лібералізація цін

Завдання для індивідуальної роботи та обговорення:

Підготувати реферати з питань семінарського заняття та тем, вказаних для науково-дослідної роботи.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Економічна історія України / За ред. Б. Лановика. – К., 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
5. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.
6. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / За ред. академіка НАН України В.Гейця. – Х., 2000.
7. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.Гейця. – К., 2003.
8. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.
9. Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні / За ред. акад. НАН України В.Гейця. – К., 2002.

Зміст і структура залікового кредиту навчальної дисципліни «Економічна історія»

денна форма навчання, напрям підготовки – «Менеджмент»

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота (заняття)	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Економічна історія провідних країн світу				
Тема 1. Вступ	0,5	–	–	1
Тема 2. Господарські форми економіки стародавнього світу	0.5	1	–	½
Тема 3. Становлення і розвиток феодальної системи господарства	1	1	–	2
Тема 4. Мануфактурний період світової економіки (XVI–XVIII ст.)	1	1	–	½
Тема 5. Епоха переходу до індустріального суспільства (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	1	1	–	2
Тема 6. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.	1	–	–	2
Тема 7. Господарство провідних країн світу в міжвоєнний період	1	–	–	2/3
Тема 8. Господарство провідних країн світу після Другої світової війни	2	2	–	2/4
Тема 9. Загальна характеристика економіки країн, що розвиваються	–	–	–	½
Змістовий модуль 2. Економічна історія України				
Тема 10. Господарство українських земель у період від найдавніших часів до V ст.	–	–	–	1
Тема 11. Розвиток феодальної системи господарства в українських землях (VI–XV ст.)	–	1	–	2/3
Тема 12. Господарство українських земель в умовах панування феодальної системи (XVI–XVIII ст.)	–	1	–	2/3
Тема 13. Криза феодально-кріпосницької системи та розвиток капіталізму в XIX ст.	–	–	–	1/3
Тема 14. Господарство України наприкінці XIX – на початку XX ст.	–	–	–	1/3
Тема 15. Господарство України в міжвоєнний період	1	1	–	2/4
Тема 16. Економіка України в роки Другої світової війни та повосної відбудови (1939–1945 рр.)	–	–	–	½
Тема 17. Господарський розвиток України в 50–80-і рр. XX ст.	1	1	–	2/3
Тема 18. Економіка незалежної України	2	2	2	2/6
Загалом – 54/72 год.	12	12	2	28/46

Тематика семінарських / практичних занять

Тема 3. Становлення та розвиток феодальної системи господарства (V–XV ст.)

1. Форми феодального землеволодіння. Розвиток аграрних відносин і сільського господарства в XI–XV ст.
2. Середньовічне місто, його економічна роль.
3. Цехова організація середньовічного ремесла.
4. Внутрішня та зовнішня торгівля. Купецькі гільдії. Гроші. Кредит.

Основні поняття і терміни:

➤ феодальне господарство	➤ громада-марка	➤ алод
➤ сеньйоріальні права	➤ бенефіцій	➤ фео́д
➤ феодальна залежність селянина	➤ фольклєнд	➤ бокленд
➤ імунітет	➤ сеньйоріально-васальні відносини	➤ феодальна власність на землю
➤ вілан	➤ комендація	➤ аль'єнди
➤ майорат	➤ прекарні відносини	➤ феодальний маєток
➤ ренти комутація	➤ копігольдер	➤ сервітути
➤ фригольдер	➤ цензива	➤ баналітет
➤ ценз	➤ гільдія купецька	➤ Левантинська торгівля
➤ ремісничий цех	➤ кредит	
	➤ Ганза	

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. З'ясувати суть аграрно-ремісничого способу феодального виробництва.
2. Визначити закономірності та моделі генези феодальної економіки провідних країн Західної Європи.
3. Простежити зміни форм землеволодіння та соціально-економічного становища селянства за умов феодального господарства.
4. Яке історичне значення західноєвропейських міст у розвитку економіки Середньовіччя? Проаналізувати функції ремісничих цехів, економічну раціональність і негативні риси цехового ремесла.
5. Чому соціально-економічний лад Середньовіччя називають корпоративним?
6. Чи правильне таке твердження: «У XIV–XV ст. у Західній Європі сформувалося як уклад просте товарне виробництво, зароджувалися розвинене товарне виробництво і ринкові відносини»?
7. Проаналізувати і дати порівняльну характеристику господарства Франції, Англії, Німеччини в XI–XV ст.

Практичне завдання*: Описати модель організації та управління феодального маєтку, господарства середньовічного міста (цехового устрою ремесла, торгових гільдій) в умовах зрілої феодальної економіки.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
5. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
6. Тимошина Т. М. Экономическая история зарубежных стран: Учебное пособие – М., 2001.
7. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.

Теми 4–5. Мануфактурний період світової економіки (XVI–XVIII ст.).

Епоха переходу до індустріального суспільства

(кінець XVIII – середина XIX ст.)

1. Основні фактори становлення індустріального суспільства. Мануфактури.
2. Промисловий переворот у Великій Британії. Особливості промислового перевороту у Франції, Німеччині, США.
3. Особливості розвитку капіталізму в сільському господарстві в європейських країнах та США
4. Формування світової ринкової економіки.

Основні поняття і терміни:

➤ науково-технічний прогрес	➤ великі географічні відкриття	➤ первісне нагромадження капіталу
➤ революція цін	➤ мануфактура	
➤ промисловість фабрична	➤ промисловий переворот	➤ цензитарій
➤ народне господарство	➤ йомен	➤ ферма
➤ меркантилізм	➤ гомстед-акт	➤ індустріальна економіка
➤ протекціонізм	➤ міжнародна економіка	➤ міжнародні економічні відносини
➤ економічний лібералізм	➤ світове господарство	➤ фритредерство

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

---

* Виконуються на практичних заняттях.

1. Порівняти мануфактурне виробництво із середньовічним цеховим ремеслом. Проаналізувати рівень мануфактурного виробництва в європейських країнах і США.

2. Проаналізувати основні моделі підприємницької аграрної економіки промислово розвинених країн світу.

3. Дати оцінку рівня розвитку національних фінансово-кредитних систем у промислово розвинених країнах.

4. Визначити рівень економічного розвитку Великої Британії, Франції, Німеччини та США на завершальному етапі економіки вільної конкуренції.

Практичне завдання: Скласти аналітичну таблицю «Порівняльний аналіз процесу промислового перевороту у Великій Британії, Франції, Німеччині та США» за планом: хронологічні межі промислового перевороту, передумови, етапи і хід, соціально-економічні підсумки та особливості.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчущкий В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
5. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
6. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
7. Тимошина Т. Экономическая история зарубежных стран: Учебное пособие – М., 2001.

Теми 6–7. Господарство провідних країн світу

в останній третині XIX – на початку XX ст. та в міжвоєнний період

1. Економіка Великої Британії. Причини втрати світової економічної першості.
2. Промислове відставання Франції: причини та наслідки.
3. Фактори економічного піднесення Німеччини.
4. Перетворення США у провідну індустріальну країну світу.
5. Причини та наслідки світової економічної кризи 1929–1933 р. Варіантні шляхи виходу з неї.

Основні поняття і терміни:

➤ індустріалізація	➤ національна еконо-	➤ науково-технічна
➤ грюндерство	міка	революція
➤ етатизм	➤ монополія	➤ реформа

➤ фінансовий капіталізм	➤ індустріально-аграрна економіка	➤ структурні зрушення в економіці
➤ диверсифікація	➤ економічна криза	➤ система золотого стандарту
➤ економічний дирижізм		

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Визначити передумови, зміст і результати процесу індустріалізації на початок ХХ ст.
2. Розкрити основні тенденції економічного розвитку промислово розвинутих країн світу в умовах індустріалізації.
3. Простежити процес еволюції масштабів і форм державного регулювання економіки на конкретних історико-економічних прикладах.

Практичне завдання: Скласти аналітичну таблицю «Аналіз економічного лідерства провідних країн світу в останній третині ХІХ на початку ХХ ст. за такою схемою: макроекономічна динаміка; особливості процесу акціонування, формування монополій та фінансового капіталу; структурні зрушення в економіці та сферах господарства; позиції у світовому господарстві; чинники, що сприяли або гальмували економічне зростання.

Порівняти «Новий курс» Ф.Рузвельта, програму виходу з економічної кризи Дж. Мея у Великій Британії, економічну політику уряду Народного фронту у Франції, економічну політику нацистської Німеччини, як варіанти виходу з економічної кризи 1929–1933 рр. Визначити національні особливості економічної політики провідних країн світу.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
5. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
6. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
7. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920-1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.
8. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины ХІХ–ХХ вв. – Харьков, 1999.

Тема 8. Господарство провідних країн світу після Другої світової війни

1. Економіка США, основні тенденції її розвитку. Рейганоміка, її результати.
2. Розвиток економіки Німеччини. Становлення соціально-ринкового господарства.
3. Фактори економічного зростання Японії. Особливості її економічної моделі.
4. Економіка Великої Британії, її основні тенденції. «Тетчеризм».
5. Особливості економічного розвитку Франції.

Основні поняття і терміни:

➤ економічно розвинені країни	➤ інтеграція економічна	➤ постіндустріальна економічна система
➤ економічна політика	➤ транснаціональні корпорації	➤ план Маршалла
➤ ленд-ліз		➤ «економічне диво»

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Як вплинула Друга світова війна на розвиток провідних країн світу?
2. Які факти свідчили про завершення процесу індустріалізації в економічно розвинених країнах світу? Визначити рівень їх індустріального розвитку.
3. Які ознаки економіки постіндустріального суспільства? Охарактеризувати тенденції економічного розвитку в умовах становлення постіндустріальної економіки. Проаналізувати сучасний етап економічного реформування провідних країн світу.
4. Простежити еволюцію та перспективи західноєвропейської інтеграції. Назвати основні регіональні та міжнародні економічні організації.

Практичне завдання: Використовуючи статистичні дані, порівняти основні тенденції економічного розвитку провідних країн світу за умов індустріальної та постіндустріальної економіки за такою схемою: динаміка і темпи економічного розвитку; структурні зміни у національних економіках, розвиток сфер і галузей господарства; роль державного сектора та державного регулювання, напрями економічних реформ; позиції у світовому господарстві.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
5. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.

6. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.
7. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.

Теми 13–14. Господарство України в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.

1. Промисловий переворот в Україні.
2. Аграрні реформи 1848 і 1861 рр. на українських землях: передумови, зміст і результати.
3. Розвиток промисловості в умовах індустріалізації.
4. Сільське господарство й аграрні відносини наприкінці XIX – на початку XX ст. Столипінська аграрна реформа, її здійснення в Східній Україні.

Основні поняття і терміни:

➤ промисловий переворот	➤ переселенська полі-	➤ феодално-
➤ індустріалізація	➤ тика	➤ кріпосницька сис-
➤ вільнонаймані робітники	➤ машинобудівні заво-	➤ тема господарства
➤ важка промисловість	➤ ди	➤ іноземний капітал
➤ колонізаторська політи-	➤ аграрна реформа	➤ монополізація
➤ ка	➤ відробітки	➤ еміграція

Завдання для самостійної роботи та обговорення:

1. Охарактеризувати передумови, хід і результати промислового перевороту та індустріального розвитку Східної України. Як вчені оцінюють рівень промислового розвитку Західної України?
2. Які положення аграрних реформ 1848 р. і 1861 р. забезпечували розвиток ринкових відносин у сільському господарстві, а які гальмували? Пояснити необхідність, напрями і результати Столипінської аграрної реформи.

Практичне завдання: Дати порівняльний аналіз промислового перевороту, індустріального розвитку, моделі формування підприємницького сільського господарства в Україні та одній із західноєвропейських країн за вибором студента.

Порівняти розвиток господарства українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій другої половини XIX – початку XX ст.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Економічна історія України / За ред. Б.Лановика. – К., 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.

4. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
5. Белоусов Р. Две крестьянские реформы. 1861 и 1907 гг. // Экономист. – 1992. – № 12. – С. 73–81.
6. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.
7. Гуржій І. Україна в системі всеросійського ринку (60–90-і роки XIX ст.). – К., 1965.
8. Дерев'янкін Т. Промисловий переворот на Україні. – К., 1975.
9. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. – К., 1988.
10. Родіонова Л. Українське товариство «Сільський господар». 1899–1944. Історія. Досвід. – Тернопіль, 2000.

Тема 18. Економіка незалежної України

1. Економічна криза першої половини 1990-х років: причини і наслідки.
2. Спроби реформування господарства України в другій половині 1990-х років. Становлення національної фінансово-грошової системи.
3. Економічна політика українських урядів на початку 2000-х років. «Реформи заради добробуту».
4. Роль і місце України в світовому економічному розвитку.

Основні поняття і терміни:

➤ <i>перехідна економіка від соціалістичної до ринкової</i> ➤ <i>лібералізація економіки</i>	➤ <i>трансформаційні процеси</i> ➤ <i>приватизація</i> ➤ <i>інфляція</i>	➤ <i>роздержавлення економіки</i> ➤ <i>монетаризм</i> ➤ <i>лібералізація цін</i>

Завдання для індивідуальної роботи та обговорення:

Підготувати реферати з питань семінарського заняття та тем, вказаних для науково-дослідної роботи.

Література

1. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К., 2005.
2. Економічна історія України / За ред. Б.Лановика. – К., 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.
5. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.
6. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / За ред. академіка НАН України В.Гейця. – Х., 2000.
7. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.Гейця. – К., 2003.

8. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.
9. Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні / За ред. акад. НАН України В.Гейця. – К., 2002.

Самостійна робота студентів

Методичні поради до організації самостійної роботи студента

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентами навчального матеріалу в позааудиторний час без участі викладача. Обсяг і зміст самостійної роботи визначається робочою програмою та робочим планом в межах встановленого обсягу годин із навчальної дисципліни, методичними вказівками викладача.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів: конспектами лекцій викладача, підручниками, навчальними та методичними посібниками, монографічною літературою і періодикою, а також засобами самоконтролю (тестами, типовим пакетом контрольних завдань).

Навчальний матеріал, передбачений навчальним планом для засвоєння студентом в процесі самостійної роботи, вноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

Викладач проводить діагностику якості самостійної роботи студента на індивідуальних заняттях. Вони проводяться в позааудиторний час за окремим графіком, складеним кафедрою.

Самостійна робота студента проводиться за такими напрямками:

1. підготовка до практичних (семінарських) занять:
  - вивчення лекційного матеріалу;
  - вивчення теми за підручниками і посібниками;
  - опрацювання рекомендованої монографічної літератури та періодики, передбаченої списком літератури;
  - опрацювання завдань до практичних занять.
2. Опрацювання програмних питань, що не розглядаються на навчальних заняттях.
3. Ведення словника.
4. Підготовка до контрольної роботи.
5. Підготовка до іспиту.

Програмні питання, що виносяться на самостійне опрацювання для студентів напрямку «Економіка і підприємництво»

Економічна історія провідних країн світу

1. Інтеграційні процеси в економіці. «Спільний ринок» як форма економічної інтеграції.
2. Формування і розвиток трьох центрів ринкової економіки в другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст.
3. «Нові індустріальні країни» та причини їх швидкого економічного піднесення.

Економічна історія України

4. Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура.

5. Рабовласницька економіка на території України (господарство скіфів і сарматів, грецьких і римських колоній у Північному Причорномор'ї).

6. Розвиток фінансово-грошової системи на території України в XVI ст. – на початку XX ст.

7. Кооперативний рух в Україні за умов ринкової економіки XIX ст. – початку XX ст.

8. Вплив Першої світової війни на економіку українських земель. Економічні програми національних урядів України (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР).

5. Становлення радянської системи господарювання (1917–1921 рр.). Політика «воєнного комунізму» в Україні.

9. Розвиток господарства західноукраїнських земель в 1929–1930-х рр.

10. Економіка України в 1939–1941 рр. Соціально-економічні наслідки приєднання західноукраїнських земель до УРСР.

11. Економіка України в 1941–1945 рр. Економічна політика окупаційного режиму. Втрати господарства і населення України в роки Другої світової війни.

12. Відбудова народного господарства України (1945–1950 рр.). Індустріалізація в західноукраїнських землях.

13. Відбудова народного господарства після Другої світової війни. Індустріалізація господарства на західноукраїнських землях в другій половині 1940-х рр.

14. Спроби реформування господарської системи в другій половині 1980-х рр.

Програмні питання, що виносяться на самостійне опрацювання для студентів напряму «Менеджмент»

Економічна історія провідних країн світу

1. Передумови та економічні наслідки великих географічних відкриттів

2. Розклад феодальної та становлення ринкової економіки в XVI–XVIII ст.

3. Первісне нагромадження капіталу, його джерела, методи та результати.

4. Науково-технічна революція останньої третини XIX – початку XX ст. як чинник економічного розвитку.

5. Завершення формування світового господарства в останній третині XIX – на початку XX ст.

6. Економічні наслідки Першої світової війни для європейських держав і США.

7. Становище провідних країн світу у світовому господарстві напередодні Другої світової війни. Економічні причини війни.

8. «Нові індустріальні держави» та причини їх швидкого економічного зростання.

Економічна історія України

9. Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура.

10. Рабовласницька економіка на території України (господарство скіфів і савроматів, грецьких і римських колоній у Північному Причорномор'ї).

11. Становлення феодальної економіки в Україні. Економічний розвиток східнослов'янських племен на території України (VI–IX ст.).

12. Становлення феодальної економіки в Київській Русі.

13. Економічний розвиток українських земель в період феодальної роздробленості. Господарство Галицько-Волинської держави (XII – середина XIV ст.).

14. Економічний розвиток українських земель у складі Польського Королівства та Великого князівства Литовського (друга половина XIV – XV ст.).

15. Мануфактурний період української промисловості.

16. Розвиток аграрних відносин у XVI – першій половині XIX ст.

17. Формування українського національного ринку. Розвиток фінансово-грошової системи на території України в XVI – першій половині XIX ст.

18. Вплив Першої світової війни на економіку українських земель. Економічні програми національних урядів України (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР).

19. Економічний розвиток українських земель у складі Польської держави (1920–1930-і рр.).

20. Становлення радянської системи господарювання (1917–1921 рр.). Політика «воєнного комунізму» та її здійснення в Україні (1919–1921 рр.).

21. Нова економічна політика, її реалізація в Україні (1921–1927 рр.).

22. Соціалістична індустріалізація промисловості та її результати в Україні (1928–1937 рр.).

23. Індустріалізація сільського господарства України (1928–1937 рр.). Суцільна колективізація та її вплив на стан сільського господарства.

24. Формування командно-адміністративної системи управління народним господарством (1928–1937 рр.).

25. Економіка України в 1939–1941 рр. Соціально-економічні наслідки приєднання західноукраїнських земель до УРСР.

26. Економіка України в 1941–1945 рр. Економічна політика окупаційного режиму. Втрати господарства і населення України в роки Другої світової війни.

27. Відбудова народного господарства України (1945–1950 рр.). Індустріалізація в західноукраїнських землях.

28. Економічний розвиток в 1950-х – першій половині 1960-х рр. Реформаторська діяльність М.Хрущова.

29. Господарська реформа 1965 р. її значення для економіки України. Зміст і причини застійних явищ в економіці країни в 1970 – першій половині 1980-х рр.

30. Спроби реформування радянської господарської системи (друга половина 1980-х – 1991 р.).

Методичні поради до ведення словника

Важливим засобом оволодіння категоріями та поняттями з історії економіки є економічний словник. Пропонуємо продовжити ведення словника з економічної теорії (політичної економії). Усі поняття і категорії заносяться до економічного словника регулярно в рамках окремих тем курсу. Терміни і поняття, які потрібно засвоїти і занести до словника, наведені до кожного практичного (семінарського) заняття. Основне призначення економічного словника полягає у тому, щоб користуватись ним при розгляді питань практичного заняття, в процесі самостійної роботи над курсом.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуальне науково-дослідне завдання з дисципліни «Економічна історія» є видом позааудиторної роботи студента. Метою індивідуальних завдань є самостійне вивчення частини програмового матеріалу, поглиблення, систематизація, закріплення та практичне застосування знань та умінь студента з навчального курсу, розвиток навичок для самостійного пошуку та опрацювання літературних і статистичних джерел, використання історико-економічного методу дослідження, вироблення особистого ставлення до сучасних економічних проблем.

Індивідуальні завдання виконує кожен студент шляхом **підготовки реферату** згідно із рекомендованим переліком тем. Реферат – це завершена теоретична робота з конкретної проблематики (теми) в межах навчальної програми курсу. Оформляється ІНДЗ за стандартним зразком, подається викладачеві не пізніше ніж за два тижні до екзамену. При виконанні та оформленні ІНДЗ студент може використовувати комп'ютерну техніку. Індивідуальна робота виконується студентом самостійно при консультуванні викладачем. Можливий захист індивідуального завдання шляхом усного звіту студента.

Виконання ІНДЗ є обов'язковим складовим модулем залікового кредиту з економічної історії, компонентом підсумкової та екзаменаційної оцінки.

Теми рефератів з навчальної дисципліни «Економічна історія»:

1. Історія державного регулювання економіки в роки Першої світової війни та міжвоєнний період у країнах Західної Європи (країна за вибором студента).
2. Економічні реформи у ФРН. Економічна програма Л.Ерхарда. «Німецьке економічне диво».
3. Політика економічного дирижизму у Франції.
4. Стан економіки та економічні реформи в США за умов становлення постіндустріальної цивілізації.
5. Стан економіки та економічні реформи у Великій Британії за умов становлення постіндустріальної цивілізації.
6. Стан економіки та економічні реформи у Франції за умов становлення постіндустріальної цивілізації.
7. Стан економіки та економічні реформи у Німеччині за умов становлення постіндустріальної цивілізації.
8. Стан економіки та економічні реформи в Японії за умов становлення постіндустріальної цивілізації.
9. Особливості економічного реформування за умов становлення постіндустріальної економіки в країнах Західної Європи, США, Японії (1970-і рр. – початок ХХ ст.).
10. Розвиток феодального господарства в окремих регіонах України (регіон – за вибором студента).
11. Порівняльна характеристика мануфактурного періоду розвитку промисловості в країнах Західної Європи та Україні.

12. Розвиток ринкової економіки України в другій половині XIX – на початку XX ст. (регіон, галузі господарства за вибором студента).
13. Порівняльний аналіз розвитку ринкової економіки українських земель у складі Австро-Угорської та Російської імперій в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.
14. Кооперативний рух в Україні за умов ринкової економіки другої половини XIX – 1939 р.
15. Розвиток сфер і галузей народного господарства України, державної економічної політики за умов командно-адміністративної системи (сфера і галузь господарства, хронологічні рамки за вибором студента).
16. Історико-економічний аналіз грошових реформ радянської влади.
17. Роль і місце господарства України в народногосподарському комплексі СРСР.
18. Становлення національної економічної політики незалежної України.
19. Аналіз ринкової трансформації національної економіки незалежної України (на прикладі сфер, галузей господарства, окремих підприємств за вибором студента).
20. Земельна реформа в незалежній Україні: завдання, етапи, результативність.
21. Промислова політика та стан промисловості України в умовах перехідної економіки від соціалістичної до ринкової (на прикладі галузі, підприємства за вибором студента).
22. Історія формування приватної власності в незалежній Україні.
23. Розвиток підприємництва в Україні в умовах перехідної економіки від соціалістичної до ринкової.
24. Становлення національної фінансової, грошово-банківської системи незалежної України.
25. Труднощі та проблеми здійснення політики переходу до ринкової економіки в Україні. Відродження та розвиток фермерства.
26. Інтеграція економіки незалежної України у світовий ринок.
27. Роль і місце господарства незалежної України в світовому економічному розвитку.
28. Співпраця України з міжнародними економічними організаціями (ГАТТ/СОТ, МВФ, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку).
29. Ринкова трансформація в Україні: здобутки, труднощі, уроки економічного розвитку.
30. Економічне співробітництво України з країнами Європейського Союзу, Співдружності незалежних держав, США, Азії та Африки (країна або регіон за вибором студента).
31. Ринкова трансформація економіки країн Східної Європи (країна за вибором студента).

Методичні поради до написання реферату

Реферат (від латинського *refero* – доповідати) – короткий усний чи письмовий виклад основних положень вчення або змісту друкованих джерел, доповідь на певну тему.

Вибір теми реферату. Студент може самостійно обрати будь-яку тему з рекомендованої кафедрою тематики реферативних робіт. За умови, коли студент вчасно не обрав тему або затрудняється у виборі, тему може запропонувати викладач. Староста складає список студентів групи з назвами обраних ними тем рефератів і передає його викладачеві.

Підбір літератури. Студент використовує рекомендовану даним посібником літературу, також самостійно здійснює пошук необхідних наукових праць. Для цього потрібно ознайомитись із каталогами наукових бібліотек, новими надходженнями до них, виділити дослідження тих авторів, які працюють над науковими проблемами, пов'язаними із темою обраної реферативної роботи. Необхідно обов'язково ознайомитись з журнальними публікаціями останніх кількох років. Радимо опрацювати такі економічні часописи, як українські «Економіка України», «Фінанси України», «Банківська справа», «Вісник НБУ», «Бізнес і банки», «Економіка АПК», «Вісник Тернопільської академії народного господарства», «Історія народного господарства та економічної думки в Україні», російські «Вопросы экономики», «Экономист», «Российский экономический журнал», «Деньги й кредит» та інші, щотижневики «Галицькі контракти», «Бізнес», газетний матеріал. Фактичні і статистичні матеріали містяться у республіканських і регіональних статистичних щорічниках і довідниках. В окремих випадках допускається використання підручників і навчальних посібників з економічної історії іноземних авторів. Не допускається підготовка реферату виключно за матеріалами навчальних підручників і посібників.

Орієнтовна структура реферату:

- вступ – зазначається тема, її актуальність, мета і завдання роботи;
- основна частина – логічний виклад опрацьованого матеріалу на основі аналізу та узагальнення, виділення основних положень. Це досягається шляхом використання фактичних і статистичних даних, побудови таблиць, схем і графіків. Рекомендуємо скласти розширений (деталізований) план роботи. Позитивним є тезисний виклад змісту, розкриття дискусійних питань з даної проблематики. Необхідно також зберігати ідеологічну нейтральність аналізу;
- статистичні матеріали, схеми, малюнки;
- висновки – узагальнення у концентрованій формі підсумків дослідження теми, виклад точки зору автора реферату;
- список використаної літератури.

Обсяг реферату визначає викладач. Основний критерій – досягнення поставлених мети і завдань. Після консультацій з викладачем уточнюються лі-

тература і структура викладу матеріалу, висновки. Реферативна робота виконується за певними стандартами і вимогами, які студент повинен вивчити під час написання курсових робіт на першому курсі.

Контроль успішності та якості навчання студентів

Контроль успішності та якості знань студента здійснюється з використанням методів і засобів, що визначаються університетом, реєструються в установленому порядку із обов'язковим переведення оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

У процесі вивчення дисципліни «Економічна історія» використовуються такі методи оцінювання навчальної роботи студента:

- ◆ поточне опитування,
- ◆ поточне тестування,
- ◆ підсумкове тестування з кожного змістовного модуля,
- ◆ контрольна робота;
- ◆ оцінювання ІНДЗ,
- ◆ оцінювання самостійної роботи,
- ◆ підсумковий письмовий екзамен.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Економічна історія» визначається як сума балів, отриманих за кожну складову (модуль) залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2 Поточне опитування	Модуль 3 ІНДЗ	Модуль 4 Екзамен	Разом
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2				
15	15	10	20	40	100

Шкала оцінювання і переведення оцінок

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	Відмінно	A (відмінно)
85–89	Добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	Задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

Критерії оцінки знань

Оцінка «відмінно» виставляється за таких умов:

- ◆ Студент засвоїв програмний матеріал, виявив творчі і осмислені знання, володіє методом історико-економічного аналізу, виділяє найістотніше в даному питанні, розкриває причинно-наслідкові і функціональні зв'язки;
- ◆ вільно володіє категоріальним апаратом і веде економічний словник, опрацював рекомендовану для вивчення основну і найважливішу додаткову навчальну літературу;
- ◆ виявляє власне ставлення до вивченого, уміє робити висновки, пов'язуючи теоретичні положення із господарською практикою;
- ◆ викладає знання у логічній послідовності, чітко формулює думки, його мова грамотна.

Оцінка «добре» виставляється тоді, коли студент:

- ◆ знає програмний матеріал, не допускає у відповіді серйозних помилок, легко виправляє окремі неточності, якщо викладач вказує на них;
- ◆ відповідає без особливих труднощів на додаткові запитання;
- ◆ при відповіді використовує додаткову рекомендовану літературу, добре володіє категоріальним апаратом, але має певні труднощі при виявленні причинно-наслідкових і функціональних взаємозв'язків окремих понять і категорій;
- ◆ достатньо чітко висловлює свої думки, володіє культурою мовлення.

Оцінка «задовільно» виставляється за умови, що студент:

- ◆ засвоїв у цілому програмний матеріал, знає основні положення курсу, дає визначення більшості категорій і понять, однак відповідь побудована лише на основі констатації фактів;
- ◆ не володіє навичками самостійного аналізу, відчуває труднощі при відповіді на уточнювальні та додаткові питання, надає перевагу питанням репродуктивного характеру;
- ◆ не вміє робити логічні висновки, не може пов'язати теоретичні положення із практикою, лише при допомозі викладача виконує практичні завдання з курсу;
- ◆ виявляє невисоку культуру викладу знань.

Оцінка «незадовільно» виставляється тоді, коли студент:

- ◆ не засвоїв більшу частину програмного матеріалу, має тільки певні уявлення про основні положення курсу;
- ◆ при відповіді допускає грубі помилки, які не здатен виправити навіть після додаткових уточнюючих запитань;
- ◆ не знає більшості економічних категорій і понять курсу, не може самостійно виконувати практичні завдання курсу;
- ◆ виявляє нерозуміння економічних явищ і процесів, що відбуваються у суспільстві, не вміє логічно мислити.

Перелік типових запитань для підготовки до іспиту з курсу «Економічна історія»

Тема 1. Вступ

1. Предмет і завдання економічної історії.
2. Економічна історія у системі економічних наук. Періодизація економічної історії.

Тема 2. Господарські форми економіки стародавнього світу

3. Основні етапи господарської еволюції первісного суспільства, їх характеристика.
4. Економіка країн Стародавнього Сходу.
5. Економіка Стародавньої Греції.
6. Економіка Стародавнього Риму. Зародження протофеодальних відносин.

Тема 3. Становлення та розвиток феодальної системи господарства

7. Генеза феодального господарства в країнах Західної Європи. Форми феодального землеволодіння (алод, бенефіцій, феод).
8. Розвиток сільського господарства в XI–XIV ст. Феодальне та селянське господарство.
9. Економічна роль міста у феодальній економіці та становленні ринкових відносин.
10. Середньовічне ремесло, значення його цехової організації.
11. Торгівля та фінанси феодальної системи господарства.

Тема 4. Мануфактурний період світової економіки (XVI–XVIII ст.)

12. Передумови та економічні наслідки великих географічних відкриттів.
13. Розклад феодальної та становлення ринкової економіки в XVI–XVIII ст.
14. Становлення та розвиток мануфактурного виробництва в країнах Західної Європи.
15. Первісне нагромадження капіталу, його джерела, методи та результати.
16. Особливості первісного нагромадження в провідних країнах світу – Англії, Нідерландах, Франції, Німеччині, США.

Тема 5. Епоха переходу до індустріального суспільства (кінець XVIII – середина XIX ст.)

17. Промисловий переворот у Великій Британії, його джерела, напрямки та соціально-економічні наслідки.
18. Особливості промислового перевороту у Франції.
19. Особливості промислового перевороту в Німеччині.
20. Особливості промислового перевороту в США.
21. Особливості розвитку ринкових відносин у сільському господарстві.
22. Формування міжнародної економіки як системи світового господарства і міжнародних економічних відносин.

Тема 6. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.

23. Науково-технічна революція останньої третини XIX – початку XX ст. як чинник економічного розвитку.
24. Завершення формування світового господарства в останній третині XIX – на початку XX ст.

25. Економіка Великої Британії на межі XIX–XX ст. Причини втрати світової економічної першості.
26. Економіка Франції на межі XIX–XX ст. Причини промислового відставання.
27. Економіка Німеччини. Причини швидкого економічного піднесення.
28. Перетворення США у провідну індустріальну країну світу. Причини швидкого економічного піднесення.
29. Становлення ринкової економіки Японії. Революція Мейдзі.

Тема 7. Господарство провідних країн світу в міжвоєнний період

30. Економічні наслідки Першої світової війни для європейських держав і США. Економічні сутність Версальсько-Вашингтонської системи. Плани Дауеса і Юнга.
31. Світова економічна криза 1929–1933 рр. та її особливості в США, Німеччині, Великій Британії, Франції. Варіанти виходу з неї.
32. Становище провідних країн світу в світовому господарстві напередодні Другої світової війни. Економічні причини війни.

Тема 8. Господарство провідних країн світу після Другої світової війни

33. Економічні наслідки війни для світової економіки. План Маршалла.
34. Розвиток міжнародної економіки на сучасному етапі. «Спільний ринок» як форма економічної інтеграції.
35. Економіка США після Другої світової війни. Основні тенденції розвитку.
36. Економіка Великої Британії після Другої світової війни. Реформи Британської економіки.
37. Економічний розвиток Франції після Другої світової війни.
38. Економіка Німеччини після Другої світової війни.. Фактори економічного піднесення. Становлення соціально-ринкового господарства.
39. Економічний розвиток Японії після Другої світової війни. Фактори економічного зростання.

Тема 9. Загальна характеристика економіки країн, що розвиваються

40. «Нові індустріальні держави» та причини їх швидкого економічного зростання.

Тема 10. Господарство українських земель у період від найдавніших часів до V ст. н. е.

41. Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура.
42. Рабовласницька економіка на території України (господарство скіфів, савроматів, грецьких і римських колоній у Північному Причорномор'ї).

Тема 11. Розвиток феодальної системи господарства в українських землях (VI–XV ст.)

43. Економічний розвиток східнослов'янських племен на території України (VI–IX ст.).
44. Процес феодалізації селян та земельних відносин у Київській Русі.
45. Розвиток міст і ремесла, торгівлі, грошового обігу і фінансів у Київській Русі.
46. Економічний розвиток українських земель в період феодальної роздробленості. Господарство Галицько-Волинської держави (XII – середина XIV ст.).
47. Економічний розвиток українських земель у складі Польського Королівства та Великого князівства Литовського (друга половина XIV – XV ст.).

Тема 12. Господарство українських земель в умовах панування феодальної системи (XVI – перша половина XIX ст.)

48. Мануфактурний період української промисловості.
49. Розвиток аграрної економіки в Україні. Юридичне оформлення кріпосного права.
50. Формування українського національного ринку. Розвиток фінансово-грошової системи на території України в XVI – першій половині XIX ст.
51. Розвиток господарства українських земель у складі Речі Посполитої (1569–1648 рр.).
52. Господарство українських земель у роки Національно-визвольної революції середини XVII ст. Економічна політика Б. Хмельницького.
53. Господарство Гетьманщини (друга половина XVII – остання третина XVIII ст.). Економічна політика Російської держави щодо України.
54. Соціально-економічне становище Правобережної та Західної України в кінці XVII – останній третині XVIII ст.
55. Економічний розвиток українських земель в кінці XVIII – першій половині XIX ст. в Російській та Австрійській імперіях. Криза феодально-кріпосницької системи.
56. Економічний розвиток Запорізької Січі. Колонізація Запоріжжя та Причорноморських степів в Російській імперії.

Тема 13, 14. Криза феодально-кріпосницької системи та розвиток капіталістичних відносин в XIX ст. Господарство України наприкінці XIX – на початку XX ст.

57. Особливості промислового перевороту в Східній Україні.
58. Промисловість Східної України наприкінці XIX – на початку XX ст.
59. Промисловий розвиток західноукраїнських земель (друга половина XIX – початок XX ст.).
60. Аграрна реформа 1848 р. в Західній Україні.
61. Сільське господарство й аграрні відносини на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XX ст.
62. Аграрна реформа 1861 р. в Російській імперії, особливості її реалізації в Східній Україні.
63. Сільське господарство та аграрні відносини в Східній Україні в пореформений період. Столипінська аграрна реформа, її здійснення в Україні.
64. Фінансові та банківсько-кредитні системи на території України в умовах ринкової економіки (друга половина XIX – початок XX ст.).

Тема 15. Господарство України у міжвоєнний період

65. Вплив Першої світової війни на економіку українських земель. Економічні програми національних урядів України (Центральної Ради. Гетьманату, Директорії, ЗУНР).
66. Економічний розвиток українських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини (1920-1930-і рр.).
67. Становлення радянської системи господарювання (1917–1921 рр.). Політика «воєнного комунізму» в Україні (1919–1921 рр.).

68. Нова економічна політика, її реалізація в Україні (1921–1927 рр.).
69. Соціалістична індустріалізація промисловості та її результати в Україні (1928–1937 рр.).
70. Суцільна колективізація та її вплив на становище сільського господарства. Голодомор 1932–1933 рр.
71. Формування сталінської командно-адміністративної системи управління народним господарством (1928–1937 рр.).
72. Підсумки економічного розвитку України перехідного періоду від ринкової до соціалістичної економіки (1917–1938 рр.).

Тема 16. Економіка України в роки Другої світової війни та повоєнної відбудови (1939-1950 рр.)

73. Економіка України в 1939–1941 рр. Соціально-економічні наслідки приєднання західноукраїнських земель до УРСР.
74. Економіка України в 1941–1945 рр. Економічна політика окупаційного режиму. Втрати господарства і населення України в роки Другої світової війни.
75. Відбудова народного господарства України (1945–1950 рр.). Індустріалізація в західноукраїнських землях.

Тема 17. Господарський розвиток України в 50–80-і роки ХХ ст.

76. Економічний розвиток в 1950-х – першій половині 1960-х рр. Реформаторська діяльність М.Хрущова.
77. Господарська реформа 1965 р. та її значення для економіки України. Зміст і причини застійних явищ в економіці країни в 1970 – першій половині 1980-х рр.
78. Спроби реформування радянської господарської системи (друга половина 1980-х – 1991 р.).

Тема 18. Економіка незалежної України

79. Розбудова національної економіки, її ринкова трансформація.
80. Роль держави у становленні ринкових відносин в Україні (1990-ті рр. – початок ХХІ ст.).
81. Інтеграція України у світовий економічний простір. Роль і місце України в економічному розвитку сучасного світу.

Глосарій

1. Історико-економічні терміни

Автаркія – економічна політика, спрямована на господарське відособлення, створення економіки в межах окремої країни або групи країн, максимальне обмеження імпорту при одночасному стимулюванні експорту товарів і капіталів.

Аграрні відносини – економічні відносини з приводу землеволодіння, землекористування, реалізації сільськогосподарської продукції та розподілу доходів господарства.

Азіатський спосіб виробництва – економіка давньосхідних цивілізацій за умов генези рабовласницької економіки

Алод – приватна власність малої сім'ї та її членів на землю з правом вільного відчуження.

Альєнди – землі загального користування членів громади – озери, ліси, пасовища, луки.

Антична форма власності на землю – право власності держави-поліса (верховне право) та приватної власності лише її громадян.

Баналітет – монопольне право феодала на господарські об'єкти для переробки сільськогосподарської продукції

Бенефіцій – у середньовіччі умовно-службове тимчасове землеволодіння, що ґрунтувалося на сеньйорально-васальних відносинах.

Бокленд («земля за грамотою») – надання королями Англії права на збирання доходів і податків, суду, стягування штрафів, комендації на певній території.

Великі географічні відкриття – сукупність найважливіших географічних відкриттів європейських мандрівників упродовж кінця XV–XVII ст.

Версальсько-Вашингтонська система – система договорів країн-переможниць Першої світової війни з Німеччиною.

Вілла – самодостатній багатогалузевий маєток площею 25–100 га у Римській імперії. Виробництво однієї з культур мало товарний характер.

Віллан – особисто вільний та поземельно залежний селян в Англії та Франції у середньовіччі.

Волючна реформа – поширення організації сільського господарства на німецькому праві у Великому князівстві Литовському на основі «Уставу на Волюки» (1557 р.).

Вотчина – велике приватне землеволодіння та феодалний маєток у Київській Русі.

Ганза – спілка купців за кордоном.

Ганзейська спілка – спілка купців міст північної Німеччини, створена у XIII ст. для захисту торгівлі, з центрами у Любеку та Гамбурзі. Із середини XIV ст. офіційно – «Загальнонімецьке купецтво». Існувала до 1669 р.

Гільдія купецька – товариство (спілка) купців одного або декілька міст, яка монополізувала продаж конкретних товарів, мала привілеї щодо торгівлі, свій кодекс професійної торговельної етики та права, матеріально підтримувала своїх членів.

Гомстед-акт – закон про земельні наділи у США, виданий 1862 р. під час громадянської війни. Надавав кожному громадянину США, який досягнув 21 року, право одержати за певний внесок ділянку землі (гомстед), що з часом ставала його власністю.

Господарство натуральне – перший тип економічної організації суспільного виробництва, обмін діяльністю і споживання виробленого продукту в рамках замкнутого соціального організму (господарської одиниці). Натуральне господарство панує в рамках давньосхідної, античної та феодалної економіки.

Громада (община) родова – кровноспоріднена спільність людей первісного суспільства.

Громада землеробська – територіально-сусідське об'єднання, у якому община була власником землі, великі патріархальні сім'ї були власниками рухомого майна та присадибної ділянки, користувачами орної землі.

Громада-марка – сусідська територіальна громада з алодом (приватною власністю на землю) при збереженні колективної власності на альєнди.

Грюндерство – масове створення підприємств, акціонерних товариств, банків тощо, яке супроводжується біржовими спекуляціями, нездоровим ажіотажем та махінаціями фінансових ділків.

Гуфа – назва земельного наділу в середньовічній Німеччині, земельна площа, розмір якої становив 30 акрів.

Данина – постійне і регулярне вилучення державою у населення частини його доходів через поза-економічний примус у Київській Русі. Трансформувалася в державні податки та феодалну ренту.

Диверсифікація – розширення номенклатури продукції; вихід за межі основного бізнесу, проникнення в нові галузі та сфери господарства.

Директивне планування – спосіб управління економікою країни із застосуванням обов'язкових для виконання завдань з виробництва та розподілу продукції та послуг.

Диспропорційний економічний розвиток – порушення необхідних співвідношень у розвитку сфер і галузей економіки, між цінами на товари і послуги.

Домен – частина маєтку, на якій землевласник самостійно організовував господарство.

Домініальні землі – назва домену в Австрійській імперії, до якої входили українські землі.

Економіка перехідна – докорінна трансформація економічної системи,

Економічна політика – комплекс економічних цілей і заходів держави, діяльність органів державної влади та управління влади щодо їх реалізації.

Економічний дирижизм – політика активного державного регулювання економіки.

Економічний лібералізм – ідеологія і політика, вид регулювання економіки; система соціально-економічних відносин, в якій домінують ринкові регулятори та вільна конкуренція, а роль держави зведена до мінімуму (виконання охоронних функцій стосовно системи вільного підприємництва).

Економічно розвинені країни – промислово розвинені країни, які забезпечують розвиток економіки на основі індустріального технологічного способу виробництва, широкого використання інформаційних технологій, висококваліфікованої робочої сили.

Етатизм – активна участь держави в розвитку економічної системи.

Імунітет – право звільнення феодала від державної юрисдикції та самостійного здійснення ним функцій державної влади (судової, адміністративної, фінансової) у межах сеньйорії або певної території.

Індустріалізація – процес утвердження та розвитку основних ознак індустріальної економіки в усіх сферах господарства.

Інтеграція економічна – сучасна форма інтернаціоналізації господарського життя, процес зближення та поступового об'єднання національних економічних систем.

Інфляція – процес знецінення грошей внаслідок перевищення кількості грошових знаків, які перебувають в обігу, суми цін та послуг, що виявляється в їх зростанні.

Йомен – у Великобританії в XIV–XVIII ст. – селянин, який самостійно господарював на землі, отриманій у спадок.

Колгосп – сільськогосподарський виробничий кооператив, організаційно-правова форма господарювання в аграрній соціалістичній економіці.

Колективізація – реформа сільського господарства, спрямована на об'єднання дрібних одноосібних селянських господарств у великі колективні підприємства (виробничі кооперативи – колгоспи). Базувалася на державній формі власності на землю, переданої у безтермінове та безоплатне користування селянам.

Колон – вільний дрібний орендар землі в I–II ст. н. е.; орендар землі з правом спадкового користування на основі фіксованої орендної плати та прикріплення до землі в III–V ст. у Римській імперії.

Колонатна система – форма землекористування та експлуатації в умовах кризи рабовласницької системи господарства, система спадкового користування землею з виплатою феодалної ренти (фіксованої орендної плати залежно від кількості та якості землі) та прикріплення землекористувачів до землі.

Командно-адміністративна система (КАС) – тип економічної системи, заснований на пануванні державної власності, директивному плануванні, неринкових господарських зв'язках.

Комендація (патронат) – форма залежності в середньовіччі, коли вільна людина поклала захист своєї особи та майна на світського чи духовного земельного магната, передавала їм право

власності на землю, зберігаючи право користування нею, ставала особисто та поземельно залежною, мала обов'язок служити вічно.

Комунальні революції – рух городян Західної Європи впродовж XII–XIII ст. за звільнення міст від феодальної залежності.

Конфіскація – примусове і безоплатне вилучення приватної власності у державну власність.

Копігольдери – категорія залежного селянства в Англії в XIV–XVIII ст., користувачів землі («протигом усього життя») на основі договору) з виплатою грошового фіксованого цензу.

Кредит – позика в грошовій або товарній формі на умовах повернення у певний термін з виплатою відсотка.

Кріпосне право – найтяжча форма феодальної залежності, система правових норм феодальної держави, спрямованих на особисто спадкове прикріплення селян до землі.

Ланова реформа – поширення організації сільського господарства на основі німецького права на українських землях у складі Польщі в середині XV ст.

Латифундія – великий (тисячі гектарів) маєток, окремі галузі господарства якого зорієнтовані на ринок.

Левант – загальна назва країн східного узбережжя Середземного моря, близького Сходу. Уживали до початку XX ст.

Левантиська торгівля – у середньовіччі середземноморська торгівля італійських міст з країнами Сходу.

Ленд-ліз – система передачі США в позику або в оренду зброї, боєприпасів, стратегічної сировини та інших матеріальних ресурсів країнам антифашистської коаліції під час Другої світової війни (1939–1945 рр.).

Литовські статuti – зведення законів феодальної Литви, до складу якої входили українські землі. Видано три статuti в 1529 р., 1566 р., 1688 р., останній діяв до 1840 р.

Лібералізація економіки – необмежене розширення свободи економічної діяльності господарюючих суб'єктів.

Лібералізація цін – встановлення цін на ринку на основі ринкового механізму; протилежна централізованому методу встановлення цін на товари.

Локація (розміщування, осаджування) – планомірний землеустрій, спрямований на створення поселення, орні землі якого ділилися на три поля відповідно до трипольної системи рільництва.

Масток феодальний – організаційна форма господарювання в сільському господарстві середньовіччя. У Франції мав назву сеньорія, в Англії – манор.

Майорат – право старшого сина на успадкування феодального маєтку або двох його третин.

Мануфактура – підприємство з ручною інструментальною технікою, поділом праці за виробничими операціями і використанням найманої робочої сили.

Меркантилізм – система поглядів і політика, що панувала в XV–XVII ст. Меркантилісти виходили з положення, що головну роль в економіці, у створенні прибутку відіграє сфера обігу, а багатство нації полягає в грошах і забезпечується активною зовнішньою торгівлею.

Міжнародна економіка – система світового господарства і міжнародних економічних відносин.

Міжнародні економічні відносини – сукупність міжнародних економічних зв'язків, основними формами яких є міжнародні торгівля, інвестиційна діяльність, міграція робочої сили, валютні відносини, вивіз капіталу, економічна інтеграція.

Монетаризм – сучасна економічна теорія, в якій гроші та грошова система розглядаються як вирішальний фактор економічної структури суспільства, грошово-кредитна політика як найважливіший інструмент здійснення економічної політики держави.

Народне господарство – сукупність взаємопов'язаних поділом праці сфер і галузей економіки країни, яка в процесі свого розвитку формує систему суспільного відтворення. Поняття народне господарство вживається як синонім «економіка країни», «національна економіка».

Натуральне господарство – господарство, що задовольняє свої потреби виключно за рахунок власного виробництва.

Науково-технічна революція (НТР) – якісний стрибок у розвитку продуктивних сил суспільства на основі докорінних зрушень у системі наукового знання.

Науково-технічний прогрес (НТП) – безперервний процес розвитку науки, техніки, технології, виробництва і споживання.

Націоналізація – перехід приватної власності у власність держави.

Неолітична революція – процес переходу від присвоюючих форм господарювання до відтворюючих, який супроводжувався появою додаткового продукту, підвищенням життєвого рівня населення, зростанням його чисельності й створенням передумов для виникнення держав.

Нова економічна політика – економічна політика радянської влади (березень 1921 р. – 1928 р.), спрямована на побудову соціалістичної економіки через державний капіталізм і адміністративно-ринкову систему господарювання.

Обгороджування – реформа землеустрою, ліквідація системи черезсмужжя та відкритих полів, об'єднання селянських земель в одну ділянку, її обгородження і вилучення з примусової сізовміни, обмеження прав селян щодо користування громадськими землями.

Організація сільського господарства на німецькому праві – реформа землеустрою і створення нових сіл з регулярною трипільною системою полів, чіншовими селянськими господарствами з чітко визначеними натуральною рентою і повинностями, формування обмеженого самоврядування. Започаткована на східнонімецьких землях в XIV–XV ст.

Оренда емфітевзисна – спадкове довготермінове користування чужою землею із правом продажу.

Панщина – щотижнева норма відробіткової ренти, як форма феодалної залежності селян на польських та українських землях.

Патронат – 1) за часів Римської республіки – добровільна віддача громадян у покровительство великим землевласникам; 2) у пізній Римській імперії, у добу раннього Середньовіччя – система залежності дрібних власників від сенйора.

Пекулій – майно, що надавалося рабу для організації господарства на основі договору користування (виплати частини прибутку та виконання певних повинностей).

Первісне нагромадження капіталу – історичний процес формування умов, необхідних для розвитку приватнопідприємницької ринкової економіки.

Перебудова – процес переходу, який здійснювався зверху, до демократизації політичного ладу та допуску ринкових відносин в економіці.

План Дж. Маршалла – програма відновлення та розвитку економіки Європи (діяв із квітня 1948 р. до грудня 1951 р.).

Політика «воєнного комунізму» – система економічних заходів радянської держави, спрямована на мобілізацію виробничих і фінансових ресурсів адміністративно-примусовими методами для оборони країни в умовах громадянської війни, побудова безринкового господарства, перший досвід становлення командно-адміністративної системи.

Прекарісти – у середні віки верства залежного населення, яке потрапляло у майнову залежність (переважно поземельну), але зберігало право залишити землю.

Прекарій – умовне землеволодіння, коли земля отримувалася на термін, визначений її власником.

Прекарій відносини – відчуження на основі договору алоду дрібного власника на користь церкви або світського феодала за умови повернення його як прекарія («землі, наданої на прохання») у пожиттєве користування («прекарій повернути»).

Приватизація – процес переходу державної власності у приватну власність громадян.

Продподаток – податок на доходи селянина в умовах нової економічної політики радянської влади. Визначався як процентне або часткове відрахування від виробленої продукції з урахуванням розмірів врожаю, економічного та соціального стану селянської родини.

Продрозверстка – система заходів радянської влади вза умов політики «воєнного комунізму» щодо заготівлі сільськогосподарської продукції відповідно до державних потреб спочатку за твердити державними цінами, потім безоплатно.

Промисли – первісне несільськогосподарське заняття сільського населення (полювання, рибальство, бортицтво); масове підсобне заняття сільського населення переробкою сільськогосподарської сировини та природних ресурсів з метою продажу продукції; форма дрібногосподарського виробництва.

Промисловий переворот – система економічних і соціальних змін, змістом яких був перехід від ручного мануфактурного виробництва до принципово нових техніки та технологій великого ма-

шинного фабрично-заводського виробництва; формування соціальної структури індустріального суспільства (власників капіталу (буржуазії) і найманих працівників).

Промисловість домашня – систематичне виробництво населенням промислової продукції для власного споживання.

Промисловість кустарна – форма дрібнотованого виробництва, що базується на спеціалізації окремих сімей, сіл і районів на виробництві певного товару.

Промисловість історичні форми – домашня, реміснична, мануфактурна, фабрично-заводська.

Протекціонізм – зовнішньоекономічна політика держави, спрямована на підтримку розвитку національної економіки, здійснюється за допомогою економіко-політичних бар'єрів, які захищають внутрішній ринок від іноземної конкуренції.

Рабство патріархальне – переважне використання праці рабів у приватному домашньому господарстві, а не в суспільному. Існувало в умовах генези рабовласницького господарства. Більшість рабів належала державі, використовувалася на громадських роботах.

Рангове землеволодіння – умовно-службове землеволодіння української козацької старшини в Гетьманщині.

Револуція цін – здешевлення вартості золота і срібла, які впродовж XVI ст. у великій кількості привозили до Європи з Америки та різке зростання цін (у 2–5 разів) на промислові та споживчі товари.

Ремесло – історична форма промисловості, виготовлення виробів на замовлення, для обміну та продажу, дрібнотоварна форма промисловості.

Ремісничий цех – корпорація (спілка) майстрів-ремісників однієї професії або спеціальності у межах міста, суб'єкт господарювання у середньовіччі.

Рента земельна феодална – економічна реалізація права власності на землю, сукупність частин доходу від землі та повинностей, які феодал отримував від залежного селянина. Існувало три форми ренти: натуральна, грошова і відробіткова.

Ренти комутація – заміна відробіткової та натуральної на грошову ренту в середньовіччі.

Реформа – система заходів, спрямована на трансформацію економічної системи або її складових.

Ринок національний – територіальний ринок в межах національної економіки.

Роздержавлення – зменшення економічних функцій держави; перехід державної власності в інші форми та типи власності; передача певних повноважень державних органів підприємствам, компаніям.

Рустикальні землі – частина феодалного маєтку, землі спадкового селянського користування в Австрійській імперії, закріплені за ними законом 1787 р.

Рядовичі – залежне на основі договору (ряду) населення Київської Русі.

Сальтус – спеціалізовані латифундії імператорського дому та сенаторів у Стародавньому Римі.

Світове господарство – складна цілісна система національних господарств окремих країн як макроекономічних організмів та їхніх угруповань, взаємопов'язаних міжнародними економічними відносинами (МЕВ) на основі міжнародного поділу праці (МПП).

Сеньйоріальні права – права щодо селян, які були прерогативою королівської влади і внаслідок її ослаблення перейшли до феодалів.

Сеньйоріально-васальні відносини – система договірних відносин особистої залежності між сеньйором, що мав право верховної власності на землю, та васалом, який зберігав право спадкового володіння, мав особисті та майнові зобов'язання стосовно сеньйора.

Серви особисто та поземельно залежні селяни у феодалній Франції, повинності яких мали спадковий характер.

Сервітути – право користування чужою власністю.

Система золотого стандарту – система організації грошового обігу, за якої основу валютних курсів становив золотий паритет, коли грошова одиниця будь-якої країни мала відповідний золотий вміст.

Смерди – селяни, які були вільними і економічно самостійними, дрібні власники землі на основі так званого общинного права за умови верховної влади київського князя на землю; це селяни, які з розвитком власне князівського, боярського і церковного землеволодіння потрапили у економічно-поземельну та позаекономічну адміністративно-судову залежність від власника землі.

«Стерлінговий блок» – валютне угруповання, де всі міжнародні розрахунки прив'язувалися до фунту стерлінгів. Країни учасниці – члени Британської імперії (крім Канади), Нідерланди, Португалія, Греція, Туреччина, Аргентина, Бразилія.

Структурні зміни в економіці – зміна питомою ваги сфер і галузей, секторів, регіонів, форм власності в народному господарстві.

Трансформація – реформістський процес, системні перетворення однієї економічної системи в іншу, перехід від однієї моделі господарського механізму до другої.

Фабрика – велике механізоване та машинізоване підприємство.

Феод (лен) – умовно-службове спадкове землеволодіння у середньовіччі.

Феодална власність на землю – монопольна, ієрархічна на основі сеньйоріально-васальних відносин.

Феодална залежність селянина – особиста, поземельно-економічна, адміністративна, судова і військово-політична залежність селянина від власника землі у середньовіччі.

Ферма – підприємство в аграрній економіці, індивідуально-приватна (сімейна) форма організації виробництва.

Фіаси – об'єднання купців у Стародавній Греції.

Фільварок – (польське *folwark*, від нім. *Vorwerk* – *хутір, ферма*) велике багатогалузеве товарне господарство, яке феодал-поміщик вів, використовуючи дарову працю селян-кріпаків. Був поширений у Польщі, Литві та в Правобережній Україні в XIV – першій половині XIX ст.

Фолькленд – спадкове землеволодіння малої сім'ї, яке обмежувала громада у середньовічній Англії.

Фригольдер – вільний селянин у середньовіччі.

Фритредерство – напрям в економічній теорії та політиці, полягає в проведенні лібералізації зовнішньої торгівлі та інших зовнішньоекономічних зв'язків країни при мінімальному втручанні держави в приватнопідприємницьку діяльність. Виникло у Великобританії в XVIII ст.

Холоп – раб в Київській Русі.

Ценз – щорічна фіксована грошова рента за користування землею у середньовіччі.

Цензива – земля, що знаходилася в умовно-спадковому користуванні з виплатою цензу.

Цезитарій – селянин, який був користувачем землі за умов виплати цензу.

«Червогвардійська атака на капітал» – політика радянської влади з листопада 1917 р. до літа 1918 р., завданням якої було створення соціалістичного укладу в економіці.

2. Одиниці міри

Акр = 4046,86 м².

Алтин = 6 денгам.

Ар = квадрату зі сторонами 10 м.

Аршин = 71 см.

Векша – грошова одиниця Київської Русі (IX–XIII ст.). Дорівнювала 1/4–1/6 куні, 1/2–1/3 резани. Еквівалентом векші було 0,33 г срібла.

Відро австрійське = 10 л.

Віргата – земельна площа, розмір якої становить 1/4 гайда або 12 га.

Волока – поземельна міра в Литві та на захоплених нею українських і білоруських землях в XVI – XVII ст. Волока, що мала 30 моргів і була мірилом феодалних повинностей, офіційно запроваджена в литовських великокнязівських мастгах «Уставою на волоки» 1557 року. Величина волоки не була сталою. Литовська волока дорівнювала 21,3739 га, старохоломська – 16,818 га, новохоломська – 17,361 га, старопольська – 17,95499 га, новопольська – 16,79653 га тощо.

Гайд – земельна площа, розмір якої становить 120 акрів.

Гарнець = 4 кварта, або 16 кватирок, або 3,77 л.

Гелер новий – грошова одиниця, запроваджена 1892 року як 1/100 австро-угорської крони. Карбувався з неповноцінних металів: нікелю (20 і 10 грамів) та міді (2 і 1 грам). Поширювався як розмінна монета на території Австро-Угорщини та на захоплених нею західноукраїнських землях.

Гривня – вагова, лічильна й монетна одиниця Київської Русі. У XI – XIII ст. дорівнювала 51,19 г золота або срібла. У XV – XVIII ст. в Україні використовувалася лічильна гривня польського походження, на яку йшло 48 монет. У 1918–1920 рр. гривня була грошовою одиницею УНР. В наші часи знову запроваджена в обіг з 2 вересня 1996 р.

Гріш (грош) – старовинна монета, що була поширена в багатьох країнах Європи. Відома з XII ст. На українських землях у XVI–XVIII ст. у значній кількості були в обігу литовські й польські гроші (польський грош – це срібна монета масою 3,1 г). З часом гріш перетворився на дрібну розмінну монету: на початку XIX ст. – вартістю 2 копійки, пізніше – вартістю 1/2 копійки.

Денарій – срібна монета в європейських країнах у середньовіччі.

Денга – срібна російська монета XIV–XVIII ст.

Десятинна (господарська) = 1,45 га (застосовується з XVIII ст.). У XIX ст. 1 десятинна в середньому становила 1,2 га.

Десятинна (казенна) = 1,09 га.

Дукат = 60 коп. золотом.

Злотий (в Україні – золотий) – польська грошова одиниця. В XVI – XVIII ст. був поширений і на українських землях, загарбаних Польщею. З 1493 р. злотий (дукат) мав вартість 30 срібних грошів. Із 1633 р. почали карбувати срібну монету номіналом у злотий.

Камінь = 32,90 фунта.

Карбованець російський = 100 коп.

Кварта = 0,5 л.

Копа = 60 шт.

Корець – старовинна одиниця виміру зерна, рідин в Україні, Росії, Білорусі, Польщі, Литві в XV–XVII ст. Офіційно прийнятим у шляхетській Польщі був т. зв. варшавський корець місткістю близько 50 кг. На Україні корець був побутовою мірою збіжжя і являв собою мірку місткістю в 6 пудів (близько 100 кілограмів).

Крейцер – розмінна монета, що карбувалася зі срібла, а згодом із міді в Німеччині (XV–XIX ст.) й Австрійській імперії (XVII–XIX ст.). На українських землях, захоплених Австрією, у XVIII–XIX ст. були в обігу мідні крейцери.

Крона – назва багатьох середньовічних європейських монет, а також монета й грошова одиниця деяких країн у новий і новітній час. Австро-угорська крона була в обігу протягом 1892–1918 рр. і дорівнювала 100 гелерам. Карбувалися золоті монети вартістю 20 і 10 крон і срібні вартістю 1, 2 і 5 крон. Випускалися також паперові крони. На території Галичини австрійські крони називали коронами.

Куна – срібна грошова одиниця Київської Русі. Назва походить від шкурки куниці, яка виконувала роль грошової одиниці. В XI ст. куна складала 1/25 гривні й дорівнювала 2 резанам або 4–6 векшам. У XII–XIII ст. куна була зрівняна з резаною і стала рівною 1/50 гривні.

Лан – поземельна міра в Польщі та на захоплених нею українських землях. Було два види: малий лан (фламандський, хелмський) дорівнював 30 моргам (близько 16,8 га) і великий лан (франконський) – 43,5 морга (близько 25 га). Залежно від розміру наділу селянські господарства поділялися на ланові, півланові та чвертьланові.

Лашт = 60 корців, або 360 пудів, або 5896,8 кг.

Миля – одиниця довжини в неметричних системах мір: 1) міжнародна морська миля = 1852 м; 2) британська морська миля = 1853,184 м; 3) британська сухопутна миля = 5280 футів = 1609,344 м.

Морг – одиниця земельної площі в Польщі, Литві XVI – XVIII ст. та на захоплених ними українських землях (застосувався до 1939 року). Найпоширенішим у Литві був морг, який дорівнював 0,7126 га, в Польщі були морг старий коронний (0,5985 га), новопольський (0,5609 га); 1919 року запроваджено морг, що дорівнював 0,5599 га.

Ногата = грошова одиниця Київської Русі. В XI ст. 1 Н. = 1/2 гривні = 1/25 куни.

Пуд = 16,38 кг або 40 фунтів.

Резана = грошова одиниця Київської Русі. В XI ст. 1 Р. = 1/50 гривні = 2/5 ногати = 1/2 куни. У XII ст. прирівнювалася до куни.

Римський (римський) – на західноукраїнських землях, які перебували під владою Австрії, назва монети, що дорівнювала 1 австрійському гульдену. З 1857 року дорівнював 2/3 таляра або 20 срібним грошам, а з 1867 року, ставши австро-угорською грошовою одиницею, – 100 крейцерам.

Рубль російський = 33 алтини, 2 денги.

Сажень – російська лінійна міра довжини (213,36 сантиметра).

Таляр – велика срібна високопробна монета багатьох європейських країн XVI-XIX ст. Спочатку важив близько 30 грамів, згодом – майже вдвічі менше. На українських землях таляри були в обігу в XVI-XVIII століттях.

Флорин – 1) золота монета вагою 3,5–3,7 грама, яку карбували до XVI ст. у Флоренції, пізніше – назва срібної монети в європейських країнах, зокрема в Угорщині. Дорівнював австрійському гульдену; 2) інша назва злого, що трапляється в польських та українських писемних джерелах XVI-XVIII ст.

Фунт = 405 грамів.

Чверть = 8 пудів.

Рекомендована література

Підручники, посібники

Основні

1. Гринчуцький В., Родіонова Л. Економічна історія зарубіжних країн. Курс лекцій. – Тернопіль, 2004.
2. Економічна історія України / За ред. Б.Лановика. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2004.
3. Лановик Б., Лазарович М. Економічна історія: Курс лекцій. – 5-те вид., випр. – К.: Вікар, 2005.
4. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Економічна історія України і світу: Підручник. – К.: Вікар, 2005.
5. Леоненко П., Юхименко П. Економічна історія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2004.

Додаткові

6. Бобович И., Семенов А. История экономики. Учебник. – Москва: Проспект, 2002.
7. Бор М. История мировой экономики: Конспект лекций. – 2-е изд., переработ. и дополн. – Москва: Дело и Сервис, 2000.
8. Бочарова Н., Пожаров А. Экономическая история: термины, факты, определения. – Днепропетровск, 2000.
9. Вошанова Г., Година Г. История экономики. Учебное пособие. – Москва: Инфра-М, 2002.
10. Генезис японского капитализма. – М., 1991.
11. Голобуцький В. Економічна історія Української РСР. Дожовтневий період. – К., 1970.
12. Економічна історія: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Н.Тимочко, Л.Рудомьоткіна та ін. – К.: КНЕУ, 2001.
13. Злупко С. Економічна історія України. Метод. матеріали для викл. та студ. – Л., 1996.
14. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под. ред. Г.Поляка, А.Марковой. – М., 2000.
15. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. – Учеб. пособие / Под. ред. А.Марковой. – М., 1995.
16. История экономики: Учебник / Под общ. ред. проф. О.Кузнецовой и проф. И.Шапкина. – Москва: Инфра-М, 2002.
17. Калининчева Г. Экономическая история: Краткий конспект лекций. – К., 1998.
18. Конотопов М., Сметанин С. История экономики: Учебник для вузов. – М., 2000.
19. Лортикян Э. История экономических реформ: Мировой опыт второй половины XIX–XX вв. – Харьков, 1999.
20. Лойберг М. История экономики: Учеб. пособие. – М., 1999.
21. Лукашевич Л. Україна: історико-економічний огляд. – К., 1997.
22. Міжнародні економічні відносини: Історія міжнародних економічних відносин. Підручник / За ред. А.Філіпенка. – К., 1996.
23. Тимошина Т. Экономическая история зарубежных стран: Учебное пособие / Под. ред. проф. М.Чепурина. – М., 2001.
24. Ткаченко А. Экономическая история Западной Европы и Америки: Учеб. пособие. – Запорожье, 1998.
25. Тхоржевський Р. Нариси історії грошей в Україні. Навч. посіб. – Тернопіль, 1999.
26. Экономическая история зарубежных стран: Курс лекций / Н.Поletaева, В.Голубович, Л.Пашкевич и др.; Под общ. ред. В.Голубовича. – Минск, 1997.
27. Экономическая история: Исследования, историография, полемика. – М., 1992.
28. Юрченко В., Хрустальова В. Економічна історія. Опорний конспект лекцій. – К., 2004.
29. Ющенко П., Леоненко П., Ільєнко А. Економічна історія: Навч. посібник. – Біла Церква, 2002.

Додаткова література з економічної історії зарубіжних країн

30. Аврех А. Столыпин и судьбы реформы в России. – М., 1991.
31. Актуальные проблемы политики и экономики современной Японии. – М., 1991.
32. Андреев А. США: специализация сельского хозяйства. – М., 1974.
33. Андреев С. Агрпромышленный комплекс ФРГ: особенности и проблемы формирования. – М., 1987.
34. Бабенко С., Гелей С., Гончарук Я. Історія кооперативного руху: Підручник. – Львів, 1995.
35. Балух В., Коцур В. Історія Стародавнього Риму: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вузів. – Чернівці: Книги – XXI, 2005. – 678 с.: іл.
36. Бергер П. Капіталістична революція. – К., 1995.
37. Бланж Ж. Великий час океанов. – М., 1982.
38. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XVI–XVIII ст. – К., 1995.
39. Бродель Ф. Время мира: В 3 т. – М., 1992.
40. Васильев В. Советская экономика на рубеже 80–90-х годов: американские оценки // США: Экономика, политика, идеология. – 1991. – № 1. – С. 26–35.
41. Вирчинский В., Котеенков В. Очерки истории науки и техники. 1870–1917 гг. – М., 1988.
42. Волков Н. Структурные сдвиги в экономике США в 70–80-х годах. – М., 1989.
43. Гаврилишин Б. Дороговказ в майбутнє. – К., 1990.
44. Джинчарадзе В. Экономическая история США. – М., 1973.
45. Економічна енциклопедія: У трьох томах / Відп. ред. С.В.Мочерний. – К., 2001–2002.
46. Железнова В. Экономика США: Учеб. пособие. – М., 1979.
47. Зарецкий Б. Людвиг Эрхард: секреты экономического чуда. – М., 1997.
48. История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма: В 3 т. – М., 1986.
49. Коломойцев В. Сучасний етап економічного розвитку країн та світовий досвід структурних зрушень. – К, 1997.
50. Костошко И. Аграрные реформы в Австрии, Пруссии и России в период перехода от феодализма к капитализму (сравнительный очерк). – М., 1994.
51. Коропецький І. Депо про давнє минуле та сучасне української економіки. – К.: Либідь, 1995.
52. Лельчук В. Индустриализация СССР: история, опыт, проблемы. – М., 1984.
53. Ломакин В. Внешнеэкономическая политика Великобритании. – М., 1988.
54. Лукінов І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). – К., 1997.
55. Ляшенко Я. Історія народного господарства СРСР: В 2 т. – К., 1951–1952.
56. Малькова Т. Бухгалтерское наследие критской цивилизации // Бухгалтерский учет. – 1993. – № 7. – С.34–37.
57. Медиссон Л. Экономическое развитие в странах Запада. – М., 1967.
58. Мировое хозяйство и советская экономика: шансы и иллюзии. – М., 1990.
59. Очерки экономических реформ / Под ред. Ю. Воробьева. – М., 1993.
60. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства: Навч. посіб. – К., 1996.
61. Пахомов Ю. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. – К., 1997.
62. Попов В., Маркарьян С. Две исторические модели развития Японии в XIX–XX вв. // Экономическая история: Исследования, историография, полемика. – М., 1992.
63. Сакс Дж. Крупнейшие экономические трансформации в истории // Сакс Дж. Рыночная экономика и Россия. – М., 1994.
64. Струмилин В. Структурные изменения в мировом капиталистическом хозяйстве (послевоенные тенденции). – М., 1978.
65. Філіпенко А. Економічний розвиток сучасної цивілізації: Навч. посібник. – К., 2000.
66. Хисао К., Даюн В. Япония – мировая экономическая держава. – М., 1986.
67. Эглад Х. Борьба гигантов: Экономическое соперничество Европы, США, Японии. – М., 1986.

Додаткова література з економічної історії України

68. Аграрна політика для людського розвитку. Проект. – К., 2000.

69. Бабенко С., Гелей С., Гончарук Я. Історія кооперативного руху: Підручник. – Львів, 1995.
70. Балабушевич Т. Аграрна історія Галичини. Друга половина XVIII ст. – К., 1992.
71. Белоусов Р. Две крестьянские реформы. 1861 и 1907 гг. // Экономист. – 1992. – № 12. – С. 73–81.
72. Бойко І. Селянство України в другій половині XVI – першій половині XIII ст. – К., 1990.
73. Борисенко В. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. – К., 1986.
74. Васильєва Р., Смолка А. Соціально-економічна політика Б.Хмельницького // Економіка України. – 1995. – № 11. – С. 73–80.
75. Васюта І. Західноукраїнська кооперація: досвід господарської діяльності. – Економіка України. – 1994. – № 3. – С. 76–82.
76. Васюта І. Соціально-економічні відносини на селі Західної України до возз'єднання (1918–1939 рр.). – Львів, 1978.
77. Витанович І. Історія українського кооперативного руху. – Нью-Йорк, 1984.
78. Головка А. Київська біржа на фондовому ринку Російської імперії // Наука і суспільство. – 1994. – № 9–10. – С. 24–29.
79. Горкіна Л. До обґрунтування суспільно-економічних перетворень в Україні в 1917–1920 рр. // Економіка України. – 1993. – № 5 – С. 74–82.
80. Гош О. Ринок як засіб відродження перехідної економіки України // Економіка України. – 2005. – № 9. – С. 75–81.
81. Гринчуцький В. Промислові трести України в двадцять років. – К., 1997.
82. Грушевський М. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К., 1991–1999.
83. Голобуцький В. Економічна історія Української РСР: Дожовтневий період. – К., 1970.
84. Гуржій І. Україна в системі всеросійського ринку (60–90-і роки XIX ст.). – К., 1968.
85. Гуржій А. Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. – К., 1986.
86. Дерев'якин Т. Промисловий переворот на Україні. – К., 1975.
87. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання. / За ред. акад. НАН України В.Гейця. – Х.: Форт, 2000.
88. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003.
89. Задорожний В. Товарне виробництво і торгівля на західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). – Львів, 1989.
90. Злупко С., Мороз О. Українське селянство першої половини XX ст. – Л., 1997.
91. Історія народного господарства Української РСР: У 3 т. – К., 1983–1985.
92. Історія української еміграції: Навчальний посібник / За ред. Б.Лановика. – К., 1997.
93. Калініченко В. Селянське господарство України в доколгоспний період (1921–1929 рр.). – Харків, 1991.
94. Каштанов. С. Финансы средневековой Руси. – М., 1998.
95. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. – К., 1988.
96. Колодко Г. Від шоку до терапії: Економіка і політика трансформації. – Львів: Бібліотека журналу «І», 2004. – 564 с.
97. Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація та голодомор: Пер. з англ. – К., 1993.
98. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. – К., 1984.
99. Михайлина П. Міста України в період феодалізму. – Чернівці, 1971.
100. Мочерний С. Національний та економічний суверенітет країни // Економіка України. – 2005. – № 10. – С. 4–13.
101. Павлюк С. Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект. – К., 1991.
102. Сас П. Феодальные города Украины в конце XV – 60-х годах XVI в. – К., 1989.
103. Свежинський В. Аграрні відносини на Західній Україні в кінці XIX – на початку XX ст. – Львів, 1966.
104. Свердлов Л. Структура і генезис феодального обшества в Древней Руси. – Л., 1983.
105. Сидоренко О. Українські землі у міжнародній торгівлі IX–XVI ст. – К., 1992.

106. Смолка А. Аграрна політика та земельні відносини в Україні у період Хмельниччини // Історія народного господарства та економічної думки України. – 1997. – Вип. 29. – С. 136–146.
107. Степанков В. Аграрна політика Богдана Хмельницького (1648– 1657 рр.) // Феодалізм на Україні. – К., 1990.
108. Статистичні щорічники України.
109. Терещенко Ю. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. Навч. посіб. – К., 1996.
110. Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні / За ред. акад. НАН України В.Гейця. – К., 2002.
111. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А.Філіпенко, В.Будкін, А.Гальчинський та ін. – К., 2002.
112. Українська народність: нариси соціально-економічної та етнополітичної історії. – К., 1990.
113. Хміль В. Аграрні перетворення на Україні. 1917–1920. – К., 1990.
114. Щорічні послання Президента України до Верховної Ради.

Статті з історії економіки зарубіжних країн та України друкуються в журналах:

- Економіка України
- Історія народного господарства та економічної думки в Україні
- Економіка АПК
- Економіка і прогнозування
- Фінанси України
- Банківська справа
- Вісник НБУ
- Вісник Тернопільської академії народного господарства
- Международная экономика и международные отношения
- Фінанси України
- Український історичний журнал
- Вісник Тернопільської академії народного господарства
- Наукові вісники вищих навчальних закладів України
- Економист
- Вопросы экономики
- Российский экономический журнал
- Деньги и кредит

ЗМІСТ

Передмова

Предмет і метод економічної історії

Мета і завдання курсу

Програма дисципліни «Економічна історія»

Опис дисципліни «Економічна історія»

Зміст і структура залікового кредиту навчальної дисципліни «Економічна історія». Денна форма навчання, напрям підготовки бакалавра «Економіка і підприємництво»

Тематика практичних занять. Денна форма навчання, напрям підготовки бакалавра «Економіка і підприємництво»

Зміст і структура залікового кредиту навчальної дисципліни «Економічна історія». Денна форма навчання, напрям підготовки – «Менеджмент»

Тематика практичних занять. Денна форма навчання, напрям підготовки – «Менеджмент»

Самостійна робота студентів

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Контроль успішності та якості навчання студентів

Перелік типових запитань для підготовки до іспиту з курсу «Економічна історія»

.....
історія»
.....

.....
Глосарій
.....

.....
Рекомендована література
.....

Навчальне видання

Микола Васильович Лазарович,
Роман Михайлович Матейко,
Лариса Андріївна Родіонова

ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ

Навчально-методичний посібник

Підп. до друку 02.12.2005. Формат 60x84¹ / 16.
Папір офс. № 1. Гарнітура Times New Roman.
Обл.-вид. арк. **???**. Умовн.-друк. арк. **???**

М. В. Лазарович,
Р. М. Матейко,
Л. А. Родіонова

ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ

Навчально-методичний посібник